

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 7

София, сръда, 20 ноемврий

1929 г.

10. заседание

Вторникъ, 19 ноемврий 1929 година.

(Открито отъ председателя А. Ц. Цанковъ, въ 16 ч. 15 м.)

Председателъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Аврамчовъ Мито, Агушевъ Еминъ, Анастасовъ Петъръ, Андреевъ Ставри, Аретовъ Никола, Баралиевъ Христо, Барбанаковъ Рангелъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бурилковъ д-ръ Владимиръ, Василевъ Ради, Владовъ Никола, х. Галибовъ х. Юсенъ, Ганчевъ Йорданъ, Данаиловъ Георги, Данковъ Георги, Димитровъ Владимиръ, Димитровъ Добри, Дочевъ Момчо, Думановъ д-ръ Никола, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Ецовъ Борисъ, Желѣзовъ д-ръ Димо, Ивановъ Димитъръ I, Казанаклиевъ Георги, Казанджиевъ Иванъ, Капитановъ Трифонъ, Кацковъ Левъ, Кожаклиевъ Колю, Кознички Величко, Колевъ Боню, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Кънчевъ Кънчо, Кърлевъ Стоянъ, Ловчиновъ Димитъръ, Лулчевъ Коста, Малиновъ Атанасъ, Мановъ Христо, Марулевъ Йосифъ, Мечкарски Тончо, Миновъ Петъръ, Митевъ Василъ, Миховъ Запрянь, Муравиевъ Константинъ, Николовъ д-ръ Борисъ, Палиевъ Петко, Пастуховъ Кръстю, Пеневъ д-ръ Йовчо, Петевъ Вичо, х. Петковъ х. Георги, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Пешевъ Димитъръ, Пѣйчевъ Стефанъ, Радоловъ Александъръ, Симеоновъ Георги, Славовъ Кирилъ, Стефановъ Стефанъ, Стояновъ Петъръ, Стояновъ Любомиръ, Тодоровъ Петъръ, Тончевъ Желю, Топаловъ Недѣлчо, Узунъ Ангелъ, Христовъ Иванъ, Цаневъ Александъръ, Цуцумановъ Петъръ, Чакръкчийски Стойне, Шиваровъ Маринъ, Юртовъ Георги и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че Бюрото на Камарата е разрешило отпуски на следнитъ народни представители:

На г. Славейко Клисурски — 1 день;
 На г. Кънчо Кънчевъ — 1 день;
 На г. Иванъ Казанджиевъ — 3 дни;
 На г. Вълчо Даскаловъ Вълчовъ — 3 дни;
 На г. Добри Митевъ — 2 дни;
 На г. Драгомиръ Апостоловъ — 3 дни;
 На г. Иванъ п. Янчевъ — 1 день;
 На г. Рангелъ Барбанаковъ — 1 день и
 На г. Никола Аретовъ — 2 дена.

Пристапваме къмъ първата точка отъ дневния редъ.

К. Маноловъ (зан): Г. председателю! Преди да пристапимъ къмъ дневния редъ, искамъ думата.

Председателъ: Ще ви се отговори.

К. Маноловъ (зан): Азъ съмъ отправилъ едно питане до г. министра на финанситъ, въ което искамъ да ми отговори, какво се върши отъ правителството, за да се премахне стопанската и финансова криза, която днесъ души търговския, индустриалния и занаятчийския свѣтъ.

Председателъ: Ще ви се отговори.

К. Маноловъ (зан): Азъ смѣтамъ, че отговорътъ на това мое питане не търпи отлагане, и правителството трѣбваше да го постави на разглеждане, за да не дочакаме пострашни резултати отъ тия, които днесъ имаме.

Г-да! Не е шега, когато всѣки день ставатъ фалити, за които има причини. Правителството трѣбва да отговори, какви мѣрки мисли да вземе. Азъ мисля, че за отговора на това мое питане трѣбваше досега да се намѣри време отъ страна на г. министъръ-председателя. Не трѣбва да се шегуваме съ народното стопанство въ нашата страна. Азъ моля г. министъръ-председателя, ако е възможно, да ми отговори.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не съмъ получилъ Вашето питане, г. Маноловъ, но мога веднага да Ви отговоря.

Председателъ: Г. Маноловъ! Имате думата.

К. Маноловъ (зан): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Миналата година, когато правителството сезира народното представителство съ тѣй наречения стабилизационенъ заемъ, а сѣщо и когато се прокаряше законътъ за учредяването на Ипотекарната банка, се казваше отъ страна на правителството и тукъ, и въ агитации, че ще започне да пада манна въ България, че тоя заемъ е необходимъ за стопанското ни стабилизиране, че чрезъ Ипотекарната банка ще навлѣзатъ въ страната сръдства, които ще дадатъ възможностъ на стопанския свѣтъ да развиے повече интензивностъ, че по този начинъ ще се подобри стопанското положение на България и пр.

Но какво стана оттогава досега?

Отъ изявленията, които даватъ ту министърътъ на финанситъ, ту г. министъръ-председателътъ, се вижда, че стопанското ни положение е много тежко, обаче тѣ гледатъ много леко на него. Ние чуваме голѣми реклами отъ страна на правителството, които всѣха довърше. Всички търговци, индустриалци и занаятчи, кой по-малко, кой повече, почнаха да се приготвяватъ за благотворната стопанска дейностъ, която щѣла да последва следъ постъпването на сръдства отъ заема и отъ Ипотекарната банка. Поржчани бѣха много стоки отвънъ, производството се увеличи, натрупаха се много продукти, настана не едно, както се казва, свръхпроизводство, а натрупване на предмети за консомация отвънъ и се дойде тъкмо до противното на онова, кето се твърдѣше и отъ г. министъръ-председателя, и отъ г. министра на финанситъ. Днесъ имаме една тежка стопанска криза, която души стопанския свѣтъ у насъ. Азъ не знамъ, дали има по-страшно отъ това, всѣки день да фалиратъ стари търговски фирми, всѣки день да бждатъ обявявани въ несъстоятелностъ, всѣки день да се протестираатъ маса полици. Ако отидете при нотариуситъ, ще видите, че се протестираатъ всѣки день полици за милиони.

Всичко това на какво се дължи? Азъ смѣтамъ, че, по силата на новия законъ за Народната банка, последната вдига ржце отъ онова благотворно влияние, което оказваше на стопанското положение и по тоя начинъ даде възможностъ на частни дружества и акционерни банки да разигравагъ коня си, тѣй както искатъ, и да душатъ всичко онова, което имъ прѣчи. Създаде се едно положение, при което нѣколко голѣми банки, които искатъ да дирижирагъ стопанския животъ въ страната, вземаха ка-

питалиятъ отъ Народната банка и днесъ немилостиво коситъ съ своята страшна коса стопанския свѣтъ. Кооперативнитѣ конгреси, които заседаваха тукъ единъ следъ другъ непосредствено преди 2—3 дена, а така сѣщо и бюрата на търговскитѣ камари, които заседаватъ всѣки денъ — и въ тоя денъ заседаватъ — търсятъ изходъ отъ положението, което се е създало. Правителството, обаче, по тоя въпросъ мълчи, не дава освѣтление предъ Парламента, за да види последниятъ, какво върши и какви мѣрки сѣ вземени.

Азъ моля г. министъръ-председателя да отговори, какво е направено, за да бждатъ спасени ония стопански предприятия, които гинатъ. Както ви е известно, Софийската банка се намѣри въ затруднение, и правителството се притече на помощъ чрезъ покупката на зданието ѝ за 25 милиона лева отъ фонда на пощенскитѣ спестовни каси и по тоя начинъ осигури нейната възможностъ да се издължи, но кой ще купи актива на ония индустриални и занаятчийски предприятия, които сѣ въ невъзможностъ да посрѣщатъ днесъ задълженията си?

Поради всичко това, азъ повторно моля г. министъръ-председателя да отговори, какво е направило правителството за предотвратяване лошитѣ послѣдствия отъ стопанската криза.

Председателътъ: Има думата г. министъръ-председателътъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Питането, което съ такъвъ горещъ тонъ се отправи къмъ мене отъ г. Калоянъ Маноловъ, е едно питане, което ще добие най-широко освѣтление въ предстоящи дебати по отговора на тронното слово. Но понеже г. Маноловъ бърза и непремѣнно иска да се даде отговоръ, ...

К. Маноловъ (зан): Азъ не бързамъ, а нуждитѣ бързатъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: ... нека ми позволи да повтора тукъ една не толкова приятна аксиома: когаго народътъ се стриже, е опасно за управниците да не би да помръзне — той не знае много да вика; но, когаго търговското съсловие се засегне, то е като гмекитъ — като му дръпнете едно перо, пици. Тѣй е случаятъ и сега. Азъ зная, че търговци, индустриалци, особено пъкъ банкери, тѣ сѣ, които днесъ най-много викатъ, и има защо да викатъ. Но кой е виновенъ за това? Каква е вината на държавата, на правителството за тази криза, която днесъ господарува въ единъ минималенъ размѣръ въ България, а колкото вървите по на западъ и стигнете отатѣкъ океана (Веселостъ всрѣдъ лѣвицата), вие ще я видите въ едни размѣри, не само абсолютни, но и относителни, за каквито ние не можемъ да снуваме!

Г. г. народни представители! Тукъ нѣма какво да се засѣга стабилизационниятъ заемъ. Неговото предназначение бѣше да стабилизира и заздрави нашата монета. Азъ питамъ: застрашена ли е тя днесъ? Но стабилизационниятъ заемъ билъ далъ надежди на индустриалци, на търговци, еднитѣ да произвеждатъ повечко, другитѣ да купуватъ повечко стоки, и еднитѣ, и другитѣ да се надѣватъ, че ще ги пласиратъ — въпросъ на конюнктура. По моего разбиране, тѣ останаха излъгани не отъ стабилизационния заемъ, а поради нещастното което имаме, че зимницата не стана, че въ есенния сезонъ, когаго смѣло можехме да разчитаме, при нормално време, на единъ износъ на зимница, ечемикъ, овесъ, ръжъ отъ около 700—800 милиона до единъ милиардъ лева, ние не можехме да постигнемъ тази година почти нищо. И щомъ спрѣ този износъ, всички консоматори на тия предмети почнаха да се въздържатъ. Имаше другъ износъ, но за него ще чакаме пролѣтиятъ. Това е кукурузътъ, който не може да бжде изнесенъ сега. Въ Южна България може да се изнася малко, но въ Северна България, знаете, не може да се изнася сега, а напротивъ. Тамъ е основната причина на кризата у насъ, която действително засѣга не само голѣми индустриалци и търговци, но и обикновени занаятчи. Приготвилъ човѣкътъ известни предмети съ огледъ да ги продаде, но тъкмо тази клиентела, на която той разчита, се намира въ невъзможностъ да купува сега. Това е то.

Какво прави правителството? Правителството, преди всичко, не прѣчи на никого.

К. Маноловъ (зан): Не само това.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Чакайте, господине. — Докжде може да прави правителството — и за това има граница. То е направило всичко възможно, щото нито единъ кредитъ да не се намали. Нѣма нито единъ кре-

дитъ намаленъ. Какво искате повечко? Но казватъ: „А, дайте още кредити“. Извинявайте, азъ не разполагамъ съ кредититѣ, нито правителството трѣбва да разполага съ кредититѣ. Кредитътъ се дава срещу платежоспособността; той е стѣсненъ, защото е стѣсненъ пазарътъ.

К. Маноловъ (зан): Народната банка дава пари на голѣмитѣ банки.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Маноловъ! Вие грѣшите. Народната банка не е дала пари на голѣмитѣ банки; голѣмитѣ банки иматъ да взематъ отъ Народната банка. Ако има нѣщо тамъ да хвърляте камъкъ, то е, че голѣмитѣ банки, повечето отъ които сѣ въ връзки съ чужбина, едновременно съ това сѣ и пласори или помагачи за пласмента на чуждитѣ стоки у насъ. Тѣ сѣ открили голѣми кредити на нашитѣ търговци, които, полагаяни за голѣми печалби, сѣ се ангажирали съ закупуването на стоки, и понеже есенниятъ сезонъ, по поменатата причина, е неблагоприятенъ, тѣ, разбира се, се намиратъ въ стѣснение. Но обичамъ да вѣрвамъ, че тѣзи банки — както сѣмъ ималъ случай да конферирамъ и съ тѣхъ — нѣма да задушагъ своята клиентела; тѣ ѝ помагатъ, тѣ ще ѝ отсрочатъ задълженията.

К. Маноловъ (зан): На когото желаятъ, помагатъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега, тамъ азъ по единично не мога да влизамъ въ подробности; азъ говоря общо. — Така сѣмъ въздействувалъ; и това, по моитѣ сведения, става, и въ тѣхенъ интересъ е да правятъ това.

Това е моятъ отговоръ. Както виждате, не спимъ. И скоро ще ви се внесе единъ законопроектъ, съ който ще може да се въдвори единъ по-добъръ контролъ върху народната спестовностъ, върху влоговетѣ, които се внасятъ въ частнитѣ банки, за да бждатъ хората гарантирани. Какъ не върши нищо правителството? Азъ зная какво направихъ, за да спася не Софийската банка, а ония 4 хиляди и толкова човѣка или домакинства, по право, които съ спестовнитѣ си книжки бѣха вложили тамъ нѣкоя и друга пара. Конферирахме подъ редъ и съ едни банки, и съ други, и съ трети, и съ мѣстни, и съ чужди, и всичко, което трѣбваше да се направи, се направи. Ангажирахме се тѣ да дадатъ 14 милиона лева свързана онова, което иматъ да взематъ отъ Софийската банка, за да посрещнатъ влоговетѣ, и ги посрещнаха съ рискъ да загубятъ не само онова, което иматъ да взематъ, но и онова, което даватъ — тѣзи 14 милиона лева. Че туй щега ли е? И Софийската банка, трѣбва да кажа, не бѣше слаба по актива си. Тя имаше активъ предостатъченъ. Но за една банка не е важно само да има активъ въ сгради и ликвидни срѣдства; важно е да има и готови ликвидни срѣдства, за да може да посрѣща веднага влоговетѣ на вжидане. Това бѣше нейната грѣшка, която се дължи и на една предвидливостъ. Тази предвидливостъ е, че Софийската банка въ време на голѣмата инфлация, когаго цената на паритѣ се понижаваше, е благоразумила да купи имоти, за да гарантира своитѣ капитали, защото имотитѣ, купени преди 10—15 години, не губятъ стойността си, а парата държавна е понижена. Добре, но свикнала още отъ нормално време да влага частъ отъ своитѣ капиталы въ недвижими имоти, дойде моментъ, когаго тя не можеше да отговори веднага на своитѣ вложители. Защо дойде този моментъ? Защото изглежда, че сме станали извънредно много чувствителни, доста нервни. Прѣсна се слухъ, че Софийската банка е зле. Азъ бѣхъ убеденъ, и сега сѣмъ убеденъ, че при едно спокойствие на нейнитѣ вложители Софийската банка щѣше да продължи живота си и щѣше да бжде полезна и на акционеритѣ, и, главно, на публиката. Тя бѣше една добра банка. Но поради тази нервностъ, поради този страхъ у нейнитѣ вложители, и особено поради туй, че тѣ бѣха едно голѣмо количество и основателно се боеха, създаде се тази неприятностъ. Но въ всѣки случай правителството въздействува, щото Софийската банка да може да посрещне изплащането на влоговетѣ у нея.

Тѣй че правителството не спи. То прави възможното. Но при стопанския режимъ, който съществува днесъ, и който, споредъ мене, ще съществува, докогаго човѣчеството иска да напредва и благоденствува, да се смѣта, че правителствата могатъ да отстраняватъ частнитѣ кризи на тогава или оногава, това е една невъзможна работа.

Г. Желѣзковъ (раб): Вие сте оптимистъ по положението.

Министър-председател А. Лячевъ: Азъ всичко съ сравнение върша, г. Желъзковъ. Ако направя едно сравнение съ ония господа, които сж въ Москва, азъ съмъ голъмъ оптимистъ.

Г. Желъзковъ (раб): Ориенталски оптимизъмъ имате.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Калоянъ Маноловъ, за да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министър-председателя.

К. Маноловъ (зан): Г. г. народни представители! За една-две минути азъ се заразиохъ отъ оптимизма на г. министър-председателя, но въ края на краищата дойдохъ до убеждението, че този оптимизъмъ нѣма да помогне. Убедихъ се, че действително г. министър-председателъ и правителството искатъ да направятъ нѣщо, но всичкото е тамъ, че за да се склучеше стабилизационниятъ заемъ, трѣбваше да се пожертвува онзи инструментъ, който именно бѣше необходимъ за такива моменти, за да се притече на помощъ. И днесъ много право каза г. министър-председателъ, че е невъзможно да помогне. — „Мога да въздействувамъ“ — казва — „между отдѣлни банки да направятъ онова, което могатъ и което желаятъ“. И много право е — банките правятъ онова, което тѣ желаятъ, и когато искатъ да съборятъ, съборятъ го. Но правителството не е въ състояние да направи нищо затова, защото неговитѣ рѣше сж турнати подъ камъкъ и защото инструментътъ, съ който може да борови, му е отнетъ.

Ето защо, азъ не съмъ доволенъ отъ отговора на г. министър-председателя, и щѣхъ да обърна питането си въ запитване, но нѣма да направя това, предъ видъ на туй, че предстоятъ дебати по отговора на тронното слово, кждето смѣтамъ, че ще намѣри мѣсто онова, което искамъ да кажа.

Председателъ: Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за разрешаване на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството — Главна дирекция на трудовата повинностъ, да поеме направата и поправка на пѣтища и други съоръжения за смѣтка на извънбюджетни кредити и за смѣтка на разни фондове и обществени организации.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта.

Докладчикъ П. Гаговъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ поправките и прибавките, приети на второ четене)

Председателъ: Моля, които приематъ на трето четене законопроекта за разрешаване на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството — Главна дирекция на трудовата повинностъ, да поеме направата и поправка на пѣтища и други съоръжения за смѣтка на извънбюджетни кредити и за смѣтка на разни фондове и обществени организации, както се прочете, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, приема се (Вж. прил. Т. II, № 3)

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — разисквания по отговора на тронното слово.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ С. Мошановъ (д. сг): (Чете)

„Ваше Величество! Народното представителство съ задоволство отбелязва, че България е въ добри отношения съ всички държави. Българскиятъ народъ, проникнатъ отъ духа на миролюбие, посрѣща съ добри надежди инициативитѣ за осигуряването на траенъ миръ между държавитѣ. Такива благородни инициативи засилватъ у него вѣрбата за справедливи облекчения, които очаква да получи въ името на правдата и мира.

„Ваше Величество! Народното представителство ще обсъди съ внимание законопроектитѣ, които правителството ще му представи за одобрение.

„Да живѣе Негово Величество Царьтъ!

„Да живѣе България!“

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Марковъ.

Г. Марковъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Всѣка сесия, споредъ конституцията, Народното събрание се открива съ тронна речъ, произнесена отъ Негово Величество, въ която се прави преценка на положението на страната, а народното представителство дава своя отговоръ, споредъ който народнитѣ представители отъ разнитѣ политически групи правятъ преценка на положението на страната.

Въ единъ трагиченъ за България моментъ, какъвто е днешниятъ, въ който вътрешното положение може да се изрази съ думитѣ „криза по всички посоки на стопанския и политически животъ“, придружено съ едни международни сплетни, разискванията по тронното слово ще трѣбва да спратъ по-сериозно вниманието на всички ни. Ще трѣбна ония, които говорятъ отъ трибуната на Народното събрание, да държатъ смѣтка за онова, което говорятъ, а ония, които слушатъ, да иматъ търпението да чуятъ мненията на всички г. г. народни представители, които ще се изкажатъ отъ страна на парламентарнитѣ групи.

Нека признаемъ една истина: често пѣти, а откакъ управлява почитаемиотъ Сговоръ, винаги ние се хранимъ съ единъ оптимизъмъ. Ние винаги тукъ чуваме декларации за розовото положение, въ което се намира страната, и това е една отъ причинитѣ, която довежда после едно отекчаване на положението на страната. Г. г. народни представители! Има много хора, които заематъ днесъ отговорни мѣста въ управлението, които не могатъ да се съгласятъ съ насъ, че България се намира въ страшна криза. Азъ, обаче, ще посоча и хора отъ страна на болшинството, които преди нѣколко дена имаха случай да взематъ думата по другъ въпросъ и да констатирайтъ сжщо така катъ насъ, че българскиятъ народъ днесъ е изпадналъ въ такова положение, какъвто не е преживявалъ никога. Единъ депутатъ отъ болшинството, който изхожда отъ село, заяви тукъ преди 2 дена, че българскиятъ селянинъ е станалъ сѣнка. Идете на пазаритѣ, казва той, и виенѣма да видите въ торбичката на никой селянинъ сирене, а само сухъ хлѣбъ. И той казва една истина Заради това, когато ще правя преценката на днешното положение на страната, азъ още веднѣжъ моля г. г. народнитѣ представители отъ болшинството да иматъ търпение да чуятъ онова, което ще кажа.

Г. г. народни представители! Следъ войната, а особено следъ 9 юний, имаме пълно замиране на строежа и на благоустройството въ българското село. Това е фактъ.

М. Мотевъ (д. сг): Не е вѣрно.

Г. Марковъ (з. в): Който е ималъ случай да се разхождатъ изъ селата на България следъ войната, особено следъ 9 юний, ще е видѣлъ, че само съ едно се занимава българскиятъ селянинъ днесъ, само една грижа има той днесъ: какъ да посрещне насѣщнитѣ си нужди и какъ да се справи съ данъчнитѣ тежести, които лежатъ на гръба му. Това е истината, и азъ моля да не се опровергава тази истина. Но не е само този фактъ, който илюстрира страшното положение, въ което днесъ се намиратъ народътъ и държавата. Не трѣбва да си затваряме очитѣ и предъ други факти, които сжщо така очертаватъ положението на страната. Азъ имахъ случай да прочета преди нѣколко дена статистиката за строежа въ България, респ. статистиката за строежа въ столица София. И на какво се натъквамъ? Че въ София отъ 1905 г. до 1926 г. населението е нарастнало съ 200%, а за сжщото време строежитѣ сж нарастнали съ 90%. Кжде се помѣщава това население, въ какви помѣщения е подслонено? Вѣрвамъ всички да сте чели сведения изъ тая областъ и да сте констатирали, какво не само въ София, но и въ всички по-голѣми градове у насъ — ще се спра по-нататъкъ и на въпроса защо населението въ градоветѣ се увеличава — не 3/4 отъ семействата и домакинствата, но 9/10 не притежаватъ собствени жилища, и нѣщо повече, голѣмъ брой семейства живѣятъ по две въ една стая. Който е ималъ случай да се разходи изъ крайнитѣ квартали на голѣмитѣ градове, какъвто е София, ще е констатиралъ такава мизерия, какъвто въ по-малкитѣ градове не сжществува. Тоя фактъ трѣбва да спре вниманието ни, когато правимъ преценка на положението на страната.

Вземете днешната сжщия. Азъ имамъ статистически сведения за сжщията на предметитѣ отъ първа необходимостъ — храната, отоплението и облѣклото. Въ сравнение съ 1910 г. храната, облѣклото и отоплението, което е коствувало тогава 100 л., въ 1922 г. е струвало 3.463 л., въ 1926 г. — 3.815, въ 1928 г. — 3.847 л. Какво показватъ тия цифри? Тѣ показватъ, че у насъ сжщията расте и расте чрезмѣрно.

Ще ви дамъ сведения и за обезценяването на лева, защото и то трѣбва да се има предъ видъ, когато ще се прави преценка на днешното положение, на посжщпането на живота. 100 л. презъ 1910 г. се равняватъ на 2.875 л. презъ 1922 г., на 2.665 л. презъ 1926 г. и пакъ на толкова презъ 1928 г.

Имаме едно голѣмо посжщпане на предметитѣ отъ първа необходимостъ, много по-голѣмо, отколкото е обезценяването на лева. Съ други думи, онѣзи предмети, които въ 1910 г. сме купували за 100 л., днесъ трѣбва да ги купуваме съ тогавашни равнотенни 150 л. Това по-

казва, че скъпотията нараства, при това, неспирно, много повече, отколкото е обезценен левът.

Каква е пък производителността на народа? Ние бихме се утвърдили ако виждаме, че съгласно растенето на скъпотията расте и земеделското производство. За голямо нещастие, обаче, виждаме тъкмо обратното — намаляване на земеделското производство. Имаме едно сравнително малко увеличение на заплатите на чиновниците, едно сравнително много малко повишение надниците на работниците, а едно извънредно голямо поевтиняване труда на занаятчицата. За да може занаятчицата днес да изкара своята прехрана, той трябва да работи 16 часа в денонощие. За него не важат конвенциите за 8-часовия работен ден.

През 1925 г. е направена една анкета, от която азъ ще се ползвам за да ви илюстрирам, какъ върви скъпотията, отъ една страна, и, отъ друга страна, какъ върви доходността на отделните слоеве въ нашата страна. Въ 1925 г. Дирекцията на статистиката е имала възможност да анкетира 60 занаятчийски домакинства и 82 работнически съ различни размеръ доходи.

Отъ тази статистика е извадено следното: занаятчийско домакинство съ 3.000 л. месечен доходъ харчи за храна срѣдно 1.205 л. месечно, а за облъкло, отопление и други необходими — 989 л.; домакинство, което има доходъ 3—4 хиляди лева месечно, харчи за храна 1.635 л., а за облъкло и други необходими — 1.524 л.; домакинство, което има месечен доходъ 4—5 хиляди лева, харчи за храна 2.059 л., а за облъкло и други необходими 2.083 л.; домакинство съ месечен доходъ 5—6 хиляди лева харчи за храна 1.907 л., а за облъкло и други необходими 2.115 л.; ...

Министъръ Ц. Бобошевски: А?

Г. Марковъ (з. в): ... домакинство съ месечен доходъ 6—8 хиляди лева харчи за храна 2.509 л., а за облъкло и други необходими 2.974 л.; домакинство съ месечен доходъ повече отъ 8 хиляди лева харчи за храна 2.399 л., а за облъкло и други необходими 3.435 л., или срѣдно анкетираните занаятчийски семейства харчатъ месечно за храна 1.939 л., а за облъкло и други необходими 2.155 л., или анкетата установява, че занаятчийските домакинства харчатъ за храна, облъкло, отопление и за други необходими — срѣдно едно на друго месечно 4.094 л., или дневно 136 л.

Работническо домакинство, което има месечен доходъ до 3.000 л., харчи за храна 1.424 л., а за облъкло и други необходими 621 л.; домакинство, което има месечен доходъ 3—4 хиляди лева, харчи за храна 1.581 л., а за облъкло и други необходими 1.046 л.; домакинство, което има месечен доходъ 4—5 хиляди лева, харчи за храна 2.032 л., а за облъкло и други необходими 1.278 л.; домакинство, което има месечен доходъ 5—6 хиляди лева, харчи за храна 1.898 л., а за облъкло и други необходими 1.382 л.; домакинство, което има 6—8 хиляди лева, харчи за храна 2.098 л., а за облъкло и други необходими 2.164 л.; домакинство, което има месечен доходъ повече отъ 8 хиляди лева, харчи за храна 2.402 л., а за облъкло и други необходими 3.343 л., или работническите домакинства харчатъ за храна срѣдно, едно на друго, месечно 1.839 л., а за облъкло и други необходими — 1.396 л.

Отъ тази статистика се вижда, че занаятчийските домакинства, въ зависимост отъ анкетираните случаи на доходъ отъ 3—8 хиляди лева, харчатъ 30 л. дневно на членъ, а работническите — 28 л.

Прочетохъ тази статистика не само за да се види колко е минимален разходътъ и какъ се ограничаватъ естествените нужди на слабите слоеве въ тая страна, но, отъ друга страна, и да ви посоча — което пакъ се вижда отъ това, което ви прочетохъ — че докато онѣзи, които съ малки доходи, употребяватъ повече отъ доходите си за прехрана, колкото доходите се увеличаватъ, толкова повече се харчатъ и за останалите, пакъ неотложни нужди, като облъкло и т. н. Докаго слабите слоеве, които иматъ доходи до 3.000 л., употребяватъ за храна 1.200 л., а за облъкло 957 л., веднага втората категория слоеве, които иматъ доходи до 4.000 л., харчатъ 1.600 л. за облъкло.

Тая таблица, г. г. народни представители, не може да внесе абсолютно никакъв оптимизъмъ у насъ. Ние не можемъ да кажемъ, при наличността на тая официална анкета, и то при това за 1925 г., че нашиятъ народъ живее, благодарствува. Ние трябва да държимъ смѣтка за това, още повече като имаме предъ видъ, че отъ 1925 г. досега съ минали 4 години и че животътъ постепенно поскъпва. Ако ние днесъ имаме една такава анкета, тя непременно и

немиинуемо ще ни доведе до свършено по-печални и по-страшни резултати.

Искамъ да обърна вниманието ви върху една друга категория отъ нашите български граждани. Това сж инвалидите, пострадали отъ войните. Азъ имамъ случаи да прочета какво получаватъ инвалидите и се почудихъ какъ при тая скъпотия, която преживяваме, тѣ още могатъ да живеятъ. Намирамъ следните данни. Войници, изгубили срѣдно 50% работоспособностъ, получаватъ 10 л. дневно; вдовиците получаватъ 5 л. дневно; вдовците съ 3—4 деца получаватъ 12-50 л. дневно, а кръглите сираци получаватъ 4 л. дневно! Може ли съ тия дневни пенсии, които дава българската държава, нашите инвалиди да живеятъ? Могатъ ли пострадали отъ войните да бъдатъ задоволени? Изпълнила ли си е държавата дълга къмъ ония, които загинаха за отечеството? Азъ смѣло мога да кажа, че не, и не само че държавата не е изпълнила дълга си къмъ тѣхъ, но и че тя най-лошо е изпълнила дълга си къмъ тѣхъ. На международните конференции за пострадали отъ войните, които конференции сж се състояли презъ 1926 г. въ Женева, презъ 1927 г. въ Виена и презъ 1928 г. въ Берлинъ, единодушно винаги е било констатирано, че България е една страна, която най-зле е поглеждала на пострадали отъ войните. Какво показва този признакъ — вие сами можете да прецените.

Тукъ се цитиратъ по разни случаи редица данни. Азъ намирамъ, че сега, когато се прави обща преценка на положението, тѣ трябва да се прочетатъ пакъ.

Така, напр., споредъ статистиката отъ 1925 г., отъ всички смъртни случаи въ градовете 65 12% сж отъ туберкулоза. Отъ прегледите, които ставатъ на учениците и на младежите, които постъпватъ въ трудовите набори, е направена една много печална констатация за българските младежи, а именно, че тѣ се намиратъ въ едно свършено нездравословно състояние, че тѣ иматъ грѣдна ширина много по-малка, тежина също тѣ много по-малка, отколкото преди войната. Всичко туй показва, че следъ войните българскиятъ народъ се изражда.

Но ето единъ данни за туберкулозата у насъ. Следъ войната статистиката установява, че у насъ на 100.000 жители 330 сж умрели отъ туберкулоза, въ Унгария — 190, въ Франция — 177, въ Швейцария — 130, въ Чехия — 128, въ Холандия — 114, въ Белгия — 112, въ Австрия — 90 и въ Англия — 89. Може ли страната на райския климатъ, на розовата култура, да заема първо мѣсто по смъртността отъ туберкулоза въ цѣлия свѣтъ, а страната на мъглитъ да има най-малкъ процентъ?! Какво показва това? Това показва, че българскиятъ народъ живее въ страшни бедствия, и че бедствието е, което докарва впоследствие туберкулозата и другите злочестини.

Смъртните случаи съ кърмачетата. То е пакъ също така една интересна статистика. Ние имаме умрели на 100 родени деца до една годишна възраст 163; такъвъ процентъ умиратъ въ България — единъ много високъ процентъ. Това е пакъ едно доказателство, че ние живѣемъ въ една голяма мизерия.

Но нека да видимъ по-нататкъ и други данни, които също така не могатъ да ни вселятъ оптимизъмъ. Не можемъ да живѣемъ спокойно ние, които се занимаваме съ обществени работи, ако не подиримъ тѣхното разрешение. Напр., вземете статистиката за самоубийствата — безъ да се смѣтатъ опитите за самоубийства. Въ 1910 г. въ България е имало 136 самоубийства, въ 1922 г. — 275, въ 1925 г. — 350, въ 1926 г. — 420, въ 1927 г. — 532. Говоря ви само за самоубийства, безъ да посочвамъ опитите за самоубийства. Въ другите държави, заедно съ опитите за самоубийства, статистиката дава следните проценти: въ Франция 170 души на 1 милионъ жители, въ Швейцария и Дания — 140, въ Германия — 100, въ Италия — 80, въ Норвегия — 50. Въ България, само за 6 града, този процентъ е 250 души на 1 милионъ жители.

Още по-интересно е, че тѣзи самоубийства въ България се извършватъ предимно отъ младите възрасти — отъ 19—20 годишна възраст, това е много печаленъ фактъ. Въ другите държави самоубийствата сж въ по-старите възрасти, отъ 60 години нагоре. Самоубийствата въ по-младите възрасти повече трябва да ги отдаваме на мизерията, въ която се намира пакъ народътъ.

Умишлените убийства у насъ. Презъ 1910 г. на 1 милионъ жители у насъ съответствуватъ 91 умишлени убийства, въ 1924 г. — 147, и въ 1925 г. — 202. Като говоря за умишлените убийства, азъ не причислявамъ къмъ тѣхъ онѣзи убийства, които станали презъ събитията, тѣ не се иматъ предъ видъ отъ статистиката.

Всичките тѣзи статистически данни, които имамъ случая да ви прочета, за менъ говорятъ, че българскиятъ на-

родъ се намира въ една мизерия, отъ която трѣбва да излѣзе съ подкрепата на всѣки единъ, който се занимава съ общественъ работи. Не можемъ да се дезинтересираме отъ тѣзи факти, които много ясно говорятъ, че българскиятъ народъ се намира предъ пропасть.

Азъ направихъ и още една друга смѣтка по отношение на данѣния товаръ, който е легналъ върху гърба на българския народъ, и направихъ сравнение съ другитѣ народи каква тежестъ понася българскиятъ народъ. Сведенията сж взети отъ списания, които имамъ основание да вѣрвамъ, че сж официални и че даннитѣ, които тѣ изнасятъ, сж положителни.

Въ Франция отъ националенъ доходъ 160 милиарда франка годишно, за данѣци отиватъ 40 милиарда франка, или, изразено въ проценти, Франция поглъща за данѣци 25% отъ годишния си националенъ доходъ; Англия — 22%, безъ да цитирамъ колко ѝ е националниятъ доходъ и колко отъ него се взема за данѣци; Белгия — 16%; Италия — 20%; Германия — 24%; Чехословашко — 22%; Полша — 16%; Швейцария 10% и България надъ 25%, точно 25.8%.

Това показва, че България по отношение на данѣния товаръ, който понася, се намира пакъ на първо мѣсто. Ние, значи, не можемъ да понасяме товара, и тоя товаръ, който е натоваренъ на гърба на българския народъ, го нѣма абсолютно въ никой другъ народъ въ Европа.

Ако направимъ сравнение на разходнитѣ бюджети съ износа, на съответнитѣ държави, който тѣ правятъ, ще видимъ следното: въ Англия на 100 л. износъ се падатъ 36.5 л. разходенъ бюджетъ, въ Франция — 39.3 л., въ Германия — 38.1 л., въ България — 45.7 л.

По всѣки пунктъ, който очертава тежеститѣ, които носи нашиятъ народъ, ние държимъ първенство. Можемъ ли следъ туй да кажемъ, че по положение ние се намираме по срѣдата нѣкъдѣ между народитѣ въ Европа? Напротивъ, по бедствено положение, по обременяване отъ държавни и обществени тежести ние се намираме на първо мѣсто.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ едно сме на първо мѣсто: въ изобилието на деца. Това е най-голѣмото ни богатство.

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Нѣма съмнение, че народътъ и държавата ни се намиратъ въ крайно бедствено положение. Нѣма съмнение, че ние се намираме въ положение, каквото досега не сме преживявали.

Но предъ народното представителство и народа се поставя въпросътъ: какъ трѣбва да диримъ причинитѣ и срѣдствата или начина, чрезъ който ще трѣбва да излѣземъ отъ туй положение, въ което се намираме, за да спасимъ нашия народъ?

Ние нѣма да правимъ партизанство нито отъ тази отговорна трибуна, нито отъ онази предъ народа. Ние ще кажемъ открито причинитѣ за това положение и начинитѣ, за да излѣземъ отъ него. Ние нѣма да замълчимъ и нѣма да партизанствуваме по единъ голѣмъ въпросъ, съ който е свързана съдбата на държавата. Ние нѣма да отречемъ, че за голѣмото бедствие, въ което се намира днесъ държавата ни, преди всичко, има едни обективни причини. Тѣзи обективни причини сж войнитѣ и тѣхнитѣ послѣдствия — насилственитѣ договори за миръ, които се създадоха за победенитѣ държави. Тѣзи обективни причини ние нѣма да отречемъ, тѣ сжществуватъ и сж една отъ голѣмитѣ предпоставки за бедственото положение на нашия народъ.

Но не сж тѣ единственитѣ причини, г. г. народни представители. Ние, хората на Земледѣлския съюзъ, искаме да подиримъ и останалитѣ причини, които сжщо така отегчаватъ положението на българския народъ.

И за да видите тия други причини, азъ ще ви спра вниманието най-напредъ на държавния бюджетъ. Понеже много пѣти се говори тукъ, отъ трибуната, въ речи и въ пресичания, че въ едно и въ друго време е имало разпилване на държавна пара, че въ едно и въ друго време сж се харчили много държавни срѣдства за нецелесобразни и неуждни цели, ще ми позволите въ това отношение съ данни да посоча нашитѣ разбирания по тия въпроси.

Най-напредъ ще заявя, че бюджетътъ, който понася българскиятъ народъ отъ 9 юний до днесъ, е единъ бюджетъ пресилень, който не може да понася гърбътъ на българския данѣкоплатецъ. Ще ви посоча сжщо, че има една разлика между бюджета, който е упражняванъ презъ време на земледѣлското управление, и този, който сега се упражнява. Ще ви посоча цифритѣ за онѣзи приходи по бюджета, които сж действително постѣпили, и за онѣзи разходи, които сж действително направени. Следователно, азъ нѣма да засѣгамъ колко е гласувано да постѣпи по бюджета и колко е гласувано да се похарчи, а ще посоча колко е събрано отъ народа и колко е изразходвано, споредъ официалнитѣ данни.

Въ 1920/1921 г. ние имаме постѣпления по бюджета 2.008.528.000 л., въ 1921/1922 г. — 3.002.595.000 л., въ 1922/1923 г. — 4.445.025.000 л., или всичко за 3 години презъ управлението на Земледѣлския съюзъ по бюджета е събрано отъ народа 9.456.148.000 л., или срѣдно годишно за тритѣ години отъ българскитѣ данѣкоплатци въ държавната хазна сж постѣпили по 3.155.382.000 л.

Въ 1923/1924 г. постѣпило е 5.365.522.000 л., въ 1924/1925 г. — 7.274.581.000 л., въ 1925/26 г. — 6.408.073.000 л., въ 1926/1927 г. — 6.344.566.000 л., или всичко за 4 години, отъ 1923/1924 г. до 1926/1927 г., презъ управлението на Демократическия сговоръ, сж постѣпили 25.392.742.000 л., или срѣдно годишно отъ народа е събирано по 6.348.185.000 л.

Какво показва това? Онова, което твърдя азъ, което казахъ въ началото, а именно, че бюджетътъ е непоносимъ, че бюджетътъ е увеличенъ, че бюджетътъ е удвоенъ, въ сравнение съ по-рано. Азъ не мога да намѣрия оправдание за това грамадно увеличение на разходния бюджетъ въ двоенъ размѣръ презъ управлението на Демократическия сговоръ. Ще чикаме да чуемъ по-нататѣкъ основанията и оправданията на правителството.

Т. Кожухаровъ (д. ст): И да ги чуешъ, нѣма да ги разберешъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Той ги е слушалъ много пѣти, но пакъ иска да ги чуе.

Г. Марковъ (з. в): За тритѣ години: 1920/1921, 1921/1922, 1922/1923, ние имаме действително извършени държавни разходи 10.405.399.000 л. Срѣдно годишно е похарчено по 3.468.463.000 л. За 4-тѣ години, отъ 1923/1924 до 1926/1927 включително, е похарчено 27.809.944.000 л., или срѣдно годишно по 6.952.486.000 л.

Д-ръ К. Милановъ (д. ст): Недей се мъчи съ тѣзи мъчни работи!

Г. Марковъ (з. в): Его ви разлика, г. г. народни представители, която ясно показва, че моята мисль за едно удвояване на разходния бюджетъ отъ 9 юний, което не може да намѣри оправдание, е права; това е една отъ причинитѣ за отегчаване положението, въ което се намира държавата.

Ако отидете по-нататѣкъ, въ окръжнитѣ и общинскитѣ бюджети, вие ще направите сжщата констатация. Онова, което става въ държавата, става и въ окръжитѣ, става и въ самитѣ общини. И ние не можемъ, разглеждайки причинитѣ за положението, въ което се намира страната, да не констатираме, че една отъ причинитѣ за отегчаване положението е чрезмѣрното нарастване на държавния и на другитѣ обществени бюджети.

Увеличението на окръжнитѣ бюджети върви по следния начинъ: презъ 1922/1923 г. — вземамъ кръгли цифри — всички приходи на окръжнитѣ бюджети сж 79.600.000 л., презъ 1923/1924 г. — 120 милиона лева, презъ 1924/1925 г. — 217 милиона лева, презъ 1925/1926 г. — 237 милиона лева, презъ 1926/1927 г. — 221 милиона лева. Сжщо такава картина ние имаме и въ общинитѣ. Нѣмамъ данни за общинитѣ, но всѣки, който непосредствено се е разхождалъ въ селскитѣ общини, може да констатира тази разлика не само въ двоенъ размѣръ — азъ нѣма да сгрѣша, ако кажа, че има нѣкои общини, чиито бюджети сж увеличени въ троенъ размѣръ.

При разглеждане увеличението на разходитѣ, както и увеличението размѣра на приходитѣ, чрезъ които ще се покриватъ тѣзи разходи, особено впечатление ми прави пунктътъ „глоби и конфискации“. За времето отъ 1920 до 1923 г. по бюджетитѣ е получено въ държавното съкровище 78.126.000 л. Срѣдно годишно е получено по 26.042.000 л. За времето отъ 1923 до 1927 г. — за 4 години е получено 256.740.000 л. Срѣдно годишно е получено 64.186.000 л. Откъде се получаватъ тия глоби? Когато изучаваме положението, въ което се намира страната, трѣбва да се спремъ на този въпросъ; когато азъ ще имамъ възможность по-нататѣкъ по-конкретно да посоча известни дефекти въ вътрешната политика на правителството, азъ ще дойда до конкретни заключения. Но сега искамъ да ви кажа конкретни случаи на глоби и конфискации, които виждатъ да нарастватъ въ нашия бюджетъ днесъ въ единъ размѣръ три пѣти повече, отколкото сж били презъ 1920/1923 г., които се събиратъ по разни случаи, като при облагането на глобитѣ не малѣкъ дѣлъ има и партизанството.

Азъ ще ви посоча нѣколко случая, които ще ви убедятъ въ това. Преди една година азъ пѣтувахъ съ автомобилъ отъ Шуменъ до Преславъ; където щѣхме да правимъ

публично събрание. Полицията излиза на края на града и глобява шофьора с 3.000 л., че автомобилът бил претоварен. Ето ви една глоба, която е събрана на законно основание, но по партизански съображения.

Отиваме въ с. Громшинъ, Фердинандско, да правим събрание. Вечеряхме съ кмета наедно; щях да спя въ друга къща, но понеже завалъ дъждъ, покани ме кръчмариът да преспя въ неговата къща. Преспях тамъ и на другия денъ глобиха кръчмари с 2.000 л., загдето не уведомих общината за гоститъ, които ималъ.

Другъ случай. Сега, като бяхъ въ околията си, ми казаха следното: въ с. Паламарци, Поповско, за да наложатъ единъ режимъ срещу хората отъ Земледѣлския сюзъ, за да имъ наведатъ главитъ, както се казва тамъ, на Керчо Ивановъ Керчовъ наложили глоба 5.160 л., задето телето му преминало въ участъка, а телето му струва 2.000 л.; на Стоянъ Чанковъ — 10.000 л. за единъ чифтъ добитъкъ; на Никола Георгиевъ — 15.000 л. за три телета; всичко около 20 души сж глобени.

При разглеждането на изборитъ имаме случая да чуемъ отъ народни представители отъ Преславска околия да казватъ, че много села иматъ съ милиони лева глоби по закона за горитъ. Г. министърътъ на земледѣлнето искаше да прави анкета, ние бихме желали тази анкета да стане.

Та, когато говоримъ за глобитъ и конфискации, за тѣхното увеличение, ние не можемъ да не се спремъ на тия факти, които водятъ къмъ размирие. Глобитъ донасятъ приходи, но не може да се каже, че такива партизански приходи сж ползотворни.

Ако законътъ българскиятъ данъкоплатецъ да си плати данъцитъ до 25 октомврий, той плаща следъ това глоба 20%. А казаха ми, че размителнитъ списъци никого не идватъ при бирницитъ по-рано отъ 20 октомврий.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Никого не глобяватъ, докато не постъпятъ списъцитъ.

Г. Марковъ (з. в): Казаха ми, че въ Попово до тая дата 20% глоби се налагатъ на всички.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Г. Марковъ! Не може да се плаща глоба, докато бирницитъ не получатъ ведомоститъ и не настѣли идещиятъ срокъ. Това, което казвате, не е вѣрно.

Д. Даскаловъ (з. в): 20% глоба взематъ въ повечето случаи.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Сега нито поземеленъ данъкъ се събира, нито данъкъ върху сградитъ се събира, и за това глоба нѣма да се събира върху тия данѣци, защото ведомоститъ не сж приготвени. Ще се плаща глоба, но после. Има мѣрка на всичко, г. Марковъ. Вие ще спечелите, ако държите смѣтка за това, което говорите.

Г. Марковъ (з. в): Поемате ли отговорностъ, ако е иначе?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Поемамъ я, разбира се.

Г. Марковъ (з. в): Има ли споръ, че се плащатъ глоби отъ широкитъ народни маси?

Ако направите едно сравнение, ще видите, че презъ периода отъ 1920 до 1923 г. сж се събирали срѣдно годишно косвени данѣци 1.465.857.000 л., а въ периода отъ 1923 до 1927 г. срѣдно годишно сж се събирали косвени данѣци 2.642.864.060 л. Цифритъ сами говорятъ.

Азъ грѣбна да ви припомня, че всички, даже и отъ правителствена страна, сж осъждали излишнитъ служби и назначаването на надничари. Малко ли случаи е имало тукъ да се говори за голѣмитъ заплати и за свършено излишнитъ служби? Още не сме се освободили отъ голѣмитъ заплати на нѣкои чиновници, и не знаемъ дали ще се освободимъ.

Ще спра вниманието ви и върху други едни очебиени факти. Вѣрвамъ, всички сже чели за пословичнитъ заплати въ Българската народна банка. Ще ми се възрази веднага, че банката е автономно учреждение. Не може едни чиновници, които служатъ въ едно автономно държавно учреждение, да получаватъ много по-голѣми заплати отъ чиновницитъ въ другитъ държавни учреждения. Споредъ онова, което е писано отъ единъ бившъ администраторъ на Българската народна банка — вземамъ неговитъ сведения за вѣрни, защото никой не ги е опровергалъ — . . .

Министър-председател А. Ляпчевъ: Той грѣшеше въ други работи и то много повече.

Г. Марковъ (з. в): Ще чуемъ дали ще го опровергае. . . . управителятъ на Българската народна банка въ 1925 г. е получилъ 711.000 л. заплата или месечно 59.000 л.; въ 1928 г. — 1.147.590 л., или месечно 95.625 л. Срамъ ме е да сравнявамъ тази заплата съ онази, която е получавалъ въ 1922 г. Въ 1922 г. управителятъ на Българската народна банка е получилъ 48.000 л. годишно, или месечно 4.000 л. Може ли така бърже да нарастне една заплата? Това не дразни ли обществото? Не дразни ли другитъ чиновници въ тая държава? Подуправителятъ на Българската народна банка въ 1925 г. сж получили заплата 521.400 л., годишно или месечно 43.450 л.; въ 1928 г. — 829.500 л. годишно или месечно — 69.125 л. Въ 1925 г. администраторитъ на Българската народна банка сж получили заплата 426.000 л. годишно, или 35.500 л. месечно, а въ 1928 г. — 676.500 л. годишно, или 56.375 л. месечно. Администраторитъ въ 1922 г. сж получили 42.000 л. годишно, или 3.500 л. месечно. Управителятъ на Земледѣлската банка получавалъ 600.000 л. годишно, или месечно 50.000 л., а администраторитъ получаватъ 300.000 л. годишно, или 25.000 л. месечно.

Министър Д. Христовъ: Това не е вѣрно.

Г. Марковъ (з. в): Ще го опровергае, ако не е вѣрно.

Министър Д. Христовъ: Наполовина даже не получаватъ.

Г. Марковъ (з. в): Никой не е посмѣялъ, нито вашъ правителственъ вестникъ или отговорно лице, да опровергае тази брошура.

Министър Д. Христовъ: Лъжете.

Г. Марковъ (з. в): Ще кажете каква е истината. — Директорътъ по настаняване на бѣжанцитъ получава 720.000 л. годишно, или 60.000 л. месечно. Тамъ, въ сжщата дирекция, има редица още други служби съ заплата отъ 20.000 до 40.000 л.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Излъгали сж Ви. 40.000 л. получава директорътъ, и заслужено ги получава. Азъ съмъ го назначилъ и съмъ го молилъ да приеме.

Д. Дерлипански (з. в): (Възразява нѣщо)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Е добре, тебе ще те назнача за 4.000 л. месечно.

Г. Марковъ (з. в): Всички, които служатъ на държавата, заслужаватъ заплата; ако не я заслужаватъ, нѣма да стоятъ. Ако е важна длѣжността на директора на бѣжанцитъ, не по-малко сж важни и другитъ държавни служби. Азъ искамъ да чуя какви мѣрки досега сже взели и какви мислите да вземете за въ бъдеще, за да се премахне тази аномалия — голѣмата разлика между заплатитъ на едни и другитъ чиновници.

Ще спра вниманието ви върху другъ единъ въпросъ, който не единъ пътъ сме третирали — въпроса за арбитражитъ и валоризацията. Знаете, че се гледаха отъ арбитражни сѣдилища много спорове на държавата съ предприятия. Много арбитражни сѣдии си предвидѣха каквито си искаха възнаграждения. На туй огорче въ валоризацията за разнитъ предприятия има нецелесобразности и несъобразности. Разни сѣдилища присѣдиха различни валоризации: едни осемъ, други деветъ, трети десетъ пъти. Ще взема за примѣръ рекламациитъ на предприятието за Видинското пристанище. При едно валоризиране 10 пъти, вземането отъ 10 милиона става 100 милиона лева. Това предприятие, обаче, е дължало на Българската народна банка 4 милиона, и ги плаща пакъ 4 милиона. Значи, взема отъ държавата 100 милиона, а дава на Народната банка 4 милиона, и по този начинъ 96 милиона туря въ джоба си, като, разбира се, плаща на работницитъ и акордантитъ невалоризирана онова, което имъ дължи. Този случай го посочвамъ — а има редица такива случаи. — за да ви кажа, че се допринася за деморализацията въ финансовото състояние на страната.

Понеже нѣмамъ време да ви говоря подробно, само ще ви наума нѣкои факти. Много пъти правителството се позовава на факти, за да твърди, че въ страната нѣмало вече корупция и че корупцията ставала много по-рано. Азъ бихъ желалъ, когато се говори по отговорна на тронното слово, да ми се отговори за онѣзи комисиони отъ нѣколко милиона лева, които щѣха да се взематъ отъ до-
ставката на трѣби.

Министър-председател А. Ляпчев: Какви сж тия тръби?

Г. Марков (з. в): Значи, Вие ги забравихте? Да Ви ги наума.

Министър-председател А. Ляпчев и министър Д. Христов: Наума ги.

Г. Марков (з. в): Вие знаете, че по доставката на маземановитъ тръби бше се повдигналъ цълъ източенъ въпросъ за искането на подкупъ, за раздаване тоя подкупъ на дванадесеттѣ и т. н. Вие покрихте този въпросъ съ мъгла.

Министър Д. Христов: Каква мъгла?

Г. Марков (з. в): Въ пресата се изнесе сжщо за пропадналата горска концесия, за нѣкакви 12 милиона лева, които щѣлъ да иска Шилъ, раздавани на нѣкои лица, които да пвлияятъ за приемането на тази концесия, и т. н. Ние искаме да се освѣтимъ по тѣзи работи, за да сме спокойни, че въ тази страна всичко отива въ редъ.

Министър Д. Христов: 30 милиона лева, вложени по тази концесия, сж конфискувани въ полза на държавното съкровище.

Г. Марков (з. в): Знамъ туй, то е друго.

Министър Д. Христов: А пъкъ който е вземалъ рушеитѣ, ще отговаря. Вие ще излѣзете да го докажете.

Г. Марков (з. в): Изнесе се, че сж похарчени 20 милиона лева за прокарването на тази концесия. Ние искаме да чуемъ, че нѣма загубени милиони.

Г. г. народни представители! Както чухте отъ това, което изнесохъ, българскиятъ държавенъ бюджетъ отъ нѣколко години насамъ е извънредно много претоваренъ. Той трѣбва да се намали. Трѣбва да се намали не само заради туй, че финансовиятъ комитетъ при Обществото на народитѣ е препоръчалъ това. Ние сами трѣбва да решимъ този въпросъ. А има възможность бюджетътъ да бже намаленъ. Трѣбва да се внесе една съразмѣрность и справедливость въ заплатитѣ на държавнитѣ чиновници. Каго ви четохъ голѣмитѣ заплати, които получаватъ нѣкои чиновници, нѣмахъ време да ви чета и малкитѣ, нищожнитѣ заплати, които пъкъ получаватъ други държавни чиновници. Правителството трѣбва чрезъ бюджета да урегулира това положение, за да нѣма хора, които да умиратъ отъ преяждане, а други да умиратъ отъ гладъ. Трѣбва да се изравни мѣрката. Ние държимъ за една пестеливость, за простиране споредъ чергата ни, защото само тогава можемъ да кажемъ, че днитѣ, които идатъ слетъ насъ, ще бждатъ по-добри.

Минавамъ по-нататкъ върху други причини, които ние считаме, че сж отечили днешното положение. Ще спра малко вниманието ви върху Народната банка и върху въпроса за кредита въ нашата страна. Ималъ съмъ и другъ пътъ случай да кажа, ще го повтора и сега, че политиката на Сговора по отношение кредита въ държавата и специално въ Българската народна банка е една погрѣшна политика. Тя отива въ една посока да измѣни предназначението на Българската народна банка. Всички знаятъ, че Българската народна банка сжествува 50 години — тази година празнувахме 50-годишнината ѝ. Повече отъ 45 години тя служи непосредствено на народното стопанство. Отъ онова, обаче, което се прокара презъ време на управлението на Демократическия сговоръ, ние констатираме, че предназначението на Българската народна банка се измѣства и се поставя въ други релси.

До 1926 г. по специалния законъ, Българската народна банка бше народно кредитно учреждение — такава бше нейната целъ — и тя се движеше въ рамкитѣ, поставени ѝ отъ тоя законъ. Въ 1926 г., вследствие бжжанския заемъ, банката се обрна въ автономно кредитно учреждение, или, съ други думи, ней се даде по-голѣма самостоятелность и по-ограничена функция съ целъ, както нѣколко пъти сме имали тукъ случаи да чуемъ, да се направи тя банка на банкитѣ. Може отъ гледна точка на не зная кой си — даже нѣкои и участвуващи въ управлението — обръщайки Българската народна банка въ банка на банкитѣ, да се е извършила една правилна и добра реформа; ние, обаче, считаме и поддържаме, че ако Българската народна банка се измѣсти отъ нейното предназначение — да служи непосредствено на народното стопанство върши се

най-голѣмата пакостъ и се допринася много за отежчаване на кризата. Въ 1926 г. Българската народна банка се превърна въ автономенъ кредитенъ институтъ. При това положение Българската народна банка — констатирамъ го безъ всѣкаква зла умисль — ще се изпълзне отъ условията да играе роля въ нашето народно стопанство. Ние ще оставимъ нашето народно стопанство, нуждаещитѣ се индустриалци и търговци, на благоволенieto на банкеритѣ и лихваритѣ. Всѣки единъ може да си представи по-нататкъ какъ ще се изрази това благоволение, и какъ ще можемъ да се спасимъ отъ положението, въ което ще се намѣримъ.

Спирамъ се на единъ фактъ въ връзка съ политиката, която се провежда въ Българската народна банка, за да направя известни заключения. Известно е на цѣла България, че преди нѣколко дена фалира фирмата „Братя Бъклови“. Тази фирма има основенъ капиталъ 1.250.000 или 1.225.000 л., или на толкова се оценява цѣлнятъ нейнъ капиталъ, имоти и всичко. Сжщата тая фирма пропада съ 80.000.000 л. дефицитъ. Азъ не мога да намѣря абсолютно никакво оправдание, какъ може тая фирма, която има единъ основенъ капиталъ, съ имотитѣ ѝ съ всичко, въ размѣръ на 1.250.000 л., при фалирането си да има дефицитъ 80.000.000 л! Какъ можемъ да си обяснимъ това? Говори се, че въ последно време, преди фалита, фирмата е изтегляла отъ Българската народна банка 4.000.000 л.

Министър-председател А. Ляпчев: Нищо не е изтегляла отъ Народната банка.

Г. Марков (з. в): Никжде не съмъ срещналъ да се опровергае туй

Министър-председател А. Ляпчев: По моитѣ сведения, фирмата нищо не е изтегляла отъ Народната банка. Народната банка непосредствено нищо не е дала на тая фирма. (Възражения отъ лѣвицата) Шо се отнася до Народната банка, тя никакви материални загуби нѣма и не може да има отъ фалита на Братя Бъклови, защото всичкитѣ пасивни пера на Братя Бъклови сж отъ други банки и, после, тѣ по реесконтъ отиватъ въ Народната банка. (Възражения отъ земеделцитѣ)

Г. Марков (з. в): Интернационалната банка само два дена преди да фалира фирмата е изплатила на тая последната срещу „златния подписъ“ на Бъклови 14.000.000 л. Това, ако не е фактъ, ще го опровергаете.

Министър-председател А. Ляпчев: Това пакъ е лъжа.

Г. Марков (з. в): Азъ не зная; ако не е фактъ, ще го опровергаете.

Министър-председател А. Ляпчев: На Интернационалната банка и тамъ, откъдето сж взели, дължатъ, но на Народната банка прѣко не дължатъ нищо.

Г. Марков (з. в): Какво е сторено за дирене отговорности по това? Азъ ще взема единъ примѣръ, за да илюстрирамъ това положение на нѣщата. Касае се за единъ случай въ Попово, гдето съмъ могълъ да видя и да чуя. Агентъ на Българската народна банка, Василевъ, за едно опущение, че е отпустналъ на нѣкои търговци по-голѣми кредити, е осжденъ на една и половина година затворъ и си го излежъ. Искамъ, обаче, да зная, какъ е възможно такова явно и незаконно отпускане на кредитъ тукъ; какъ може, при наредбитѣ на Народната банка, да се дава кредитъ 80 пъти повече, отколкото имашъ? Азъ зная и други случаи. Чета въ вестниците, че много пъти сж предупреждавани отговорни лица въ Народната банка за положението на тази фирма. Писаха, че дори и представителътъ на Обществото на народитѣ, г. Шаронъ, е предупреждавалъ банката за всички тия работи. Нѣма ли отговорность за това? Какъвъ отговоръ чуваме ние? Чувамъ, че банката сама ще си направи анкета. Абсолютно не е резонно и справедливо да се позволява на даждията да си бже и кадия. Не може така. Трѣбва да има или съдебна анкета, или парламентарна анкета, защото не е малъкъ въпросътъ.

Спирамъ се по-нататкъ на другъ единъ фактъ — на валоризирането на довоеннитѣ ни заеми. Ще чуете за какво се спирамъ на този фактъ. Спирамъ се, първо, защото тѣ сж тѣсно свързани съ положението на страната и, ако щете даже, по моя преценка, съ положението на репарационния въпросъ.

На 6 август 1920 г. българската държава или, по-право, този, който я е управлявал тогава, е сключил една спогодба с носители на български ценности по заемите. Според тази спогодба, предвоенните заеми се изплащат в французки книжни франкове на французките подланици, а на подланиците на други държави, ако сж с по-голям национална валута, ще им се плаща също в французки книжни франкове, ако сж с по-малка валута, ще им се плаща в собствената им валута, ако сж с още по-малка валута от българския лев, ще им се плаща в български левове. Това е първата спогодба след войната, която българското правителство през 1920 г. сключи.

Министър-председател А. Ляпчев: За колко време?

Г. Марков (з. в): За три години се сключи тази спогодба.

Имаме друга една спогодба, сключена в 1926 г. за която, когато е била внесена в Народното събрание, за да бъде одобрена, министърът е имал честта да напише следните мотиви: (Чете) „Тя е благоприятна за държавното съкровище, защото, макар и всички тия външни държавни заеми да сж издадени в злато, изплащането им в капитали и лихви ще става само в част от номиналната им златна стойност, която част ще нараства постепенно всеки три години и едва на 1948 г. и на 1951 г. ще достигне пълната номинална златна стойност за неизплатените или непогасени части от капитала“. Значи, според тази спогодба в 1926 г. плащането в книжни франкове се изоставя настрана и се поставя нова база. Дали тази нова база е по-благоприятна или по-неблагоприятна, сами вие ще имате случай да кажете.

Според тази база, според чл. 2 на това съглашение, ние ще плащаме в следните разбир: (Чете) „Разбирът на лихвата, платима по горепомнатите заеми, се определят, както следва: от 1 април 1927 г. до 1 април 1930 г. за заемите 6% 1892 и 5% 1896 се плащат 37% от златната стойност на лева; за заемите 5% в злато 1902, 5% в злато 1904 г. и 4½% 1909 г. ще се плаща 49% от златната стойност на лева, а за заема 4½% от 1909 г. — 35% от златната стойност на лева“. Тази норма, обаче, от която ще започне плащането, ще се увеличава всеки три години с 7 златни стотинки и в края на краищата, в 1948 г., ще достигнем за първата категория — 76½%, за втората категория — 100%, и за третата категория — 71½%. В самата спогодба се казва, че когато се стигне пълният разбир, по-нататък няма да се надвишава златната стойност на лева. Плюс това казано е, че изплащането ще стане в най-ценната договорна монета, по избор на носителя. В чл. 8 пък е казано: (Чете) „В случай че финансовите условия на България биха се чувствително подобрили или се влошат, българското правителство и комитетът, представляващи носителите на въпросните заеми, ще имат право да искат ревизия на настоящето споразумение по взаимно съгласие“.

Засягам този въпрос по следните причини. Както ви казах, ние имаме след войната, в 1922 г., макар и за три години, едно съглашение с носителите на нашите държавни заеми, което беше благоприятно за държавата. Кой сж били причините, щото в 1926 г. да отстъпите от една благоприятна позиция и да стъпите на една неблагоприятна позиция, като приемате това увеличение през всеки три години с 7 златни стотинки и се почва от един по-голям разбир, отколкото ние бихме установили, ще чакаме да ни каже правителството.

Министър-председател А. Ляпчев: Понеже не ще имаме възможност да се спирам на този въпрос, ...

Г. Марков (з. в): Отговорите, само че да не ми се смъга времето, което ще ми отнемете.

Министър-председател А. Ляпчев: Кога съм Ви ограничил времето? — ... ще ви припомня следния факт. Една съседна на държавата по същия този въпрос отиде на арбитражен съд в Хага с нейните носители на облигации, с нейните кредитори, и арбитражният съд реши, че дължимото е в злато, защото в договорите за заеми е казано „металическо злато“. Тъй сж договорите за заеми. Тя изгуби процеса, което ще рече, че туй, което е направила нашата държава в 1925 г. и го е санкционирала в 1926 г., не е могло да бъде друго. Това е то. Сега е въпрос само за едно: дали облекчения, които сж ни направили, като не събират капитала сега, като лихвата

не се плаща изцъло, а така, както прочетохте Вие, макар да не е точно, дали тия облекчения отговарят. Тия облекчения все-таки сж облекчения. Но изплащането в злато е наложено и от арбитражния съд в Хага на нашата съседка Югославия в спора с нейната бивша съюзница — може би и днешна, не зная — Франция. Този въпрос стои тъй. И да спорите по него, значи малко да следите това, което е, и малко да познавате въпроса.

Г. Марков (з. в): Искам още едно да знам. В вестниците открито се пише: (Чете) „Министър Моллов призна пред Народното събрание, че около валоризациите на държавните заеми ставали спекули, обеща да излови спекулантите и да им иземе печалбите в полза на държавното съкровище, обаче всичко това остана за тонковците, които бяха ограбени чрез откупване на облигациите им по измамлив начин на безценница. Прочее, народният ни гърб сж женевската конвенция е натоварен с 20.000.000.000 л., платими в разстояние на 20 години“. Аз четох тази работа в един вестник, заинтересува ме и провтрих. Тя не се опровергава от никой правителствен вестник.

Министър-председател А. Ляпчев: Кое не се опроверга?

Г. Марков (з. в): Че при сключването на спогодбата в 1926 г. ние сме излезнали от една благоприятна база, за да дойдем до една неблагоприятна база, която носи 20 милиарда лева в повече тежест на поколението.

Министър-председател А. Ляпчев: Аз Ви казах, тази спогодба е наложена, както я наложили и на ония, които ходиха на арбитражен съд.

Г. Марков (з. в): За да дойдем до тази спогодба, ние сме имали необходимостта да върваме, че това ще се отрази благоприятно за разрешението на въпроса за репарации. В всеки случай по този въпрос ще има да чуем правителството какво ще ни отговори.

По-нататък имаме да засегна какшо и политиката, която се провежда в Земледелската банка. Г. г. народни представители! Тръбва да ви кажа, че Българската земеделска банка в известни случаи и по известни поводи се отклонява от предназначението си Напр., с тая работа, която върши днес г. министър Христов по снабдяването на земеделските стопани с земеделски оръдия и машини, се изражда идеята за кредитиране на земеделците от Земледелската банка. Аз получавам непрекъснато от всекъде оплаквания. Напр., има нужда един земеделец от вол — умръл му волът, и той иска да си купи друг вол. Искане 8.000 л. заем от Земледелската банка по надлежния ред от съответния клон; заемът му се разрешава, но му дават 4 или 6.000 л., а за останалите пари му дават брана! Има не един случай в моята околия на възмущение от този начин на даване заеми. Това предизвиква такова възмущение у оня, който отива да иска заем, че той просто получава ония пари, които му дават, а бранната или другия инструмент, стойността на който му прихващат от заема, отказва да го получи. Тая система да се натрапват машини изражда кредитната политика на Земледелската банка, която банка е предназначена да услужва на земеделците.

За същото ми се оплакаха и селяни от Свищовска околия, в която има много пострадали стопани от стихии и на които банката подпомага. Имало нареждане, когато банката дава заем на пострадали стопани, да им прави отбив и да им натрапва машини и уреди; а често пъти им се натрапват машини, каквито те имат.

Ц. Стоячев (з. в): И после ги продават на безценница; значи, селяните имат двойна загуба от тия машини.

Г. Марков (з. в): Ще тръбва г. министърът на земледелието да направи необходимото за премахването на тая практика, която не може да бъде препоръчана от никого.

Какъ се помогна на пострадалите от стихии? Тая година, за нещастие, нъкои области пострадаха много от стихии. Земледелската банка тръбваше да обслужва на населението, но аз не видях тая услуга да се дава навреме и намъсто. Тукъ му е мътото да забележа, че нашата парламентарна група беше внесла един законопроект. Съ него ние не правим партизанство. Ние, които изхождаме от българското село, които виждаме нуждите

на селото, искаме своевременно да препоръчаме най-сетне на Парламента и на правителството, за изходът от трудното положение, да се създаде такъв един закон.

Министър С. Василев: Търбваше да го направите, когато управлявахте.

Г. Марков (з. в): Когато бяхме на власт, ние много пъти направихме.

Министър С. Василев: Нищо не направихте.

Г. Марков (з. в): Ние направихме това, че да можете да седите на тия столове днес. Не зная какъ щяхте да управлявате вие, ако ние не бяхме запазили България в дните след войната.

Земледѣлската банка търбваше да се предпазва от работи, които ограничават кредита на селяните, а, от друга страна, търбваше активно да провежда политиката за вземане по-голямо участие въ продажбата на земледѣлското производство, както и за доставката на необходимитъ за земледѣлцитъ предмети. И така разсъждавайки по тая въпросъ, азъ мисля, че земледѣлскитъ кооперации търбва да се намиратъ въ по-тѣсенъ контактъ съ Земледѣлската банка.

Министър Д. Христовъ: Г. Марковъ! Земледѣлската банка раздаде на земледѣлцитъ хиляда вагона семена — 10 хиляди тона, 10 милиона килограма. Това не е малко.

Г. Марков (з. в): Не мога да не се спра и на въпроса за нашата търговия и да не констатирамъ печалния фактъ, че и въ тая областъ ние сме много зле. Ако прегледате търговскитъ баланси отъ 1920 г. до тая година, ще видите, че само въ две години нашиятъ търговски балансъ е билъ благоприятенъ. Презъ другитъ години дефицититъ сѣ граматни. Презъ 1920 г. дефицитътъ е билъ 571 милиона лева, презъ 1921 г. — 704 милиона лева, презъ 1922 г. сме имали плюсъ 292 милиона лева, презъ 1923 г. — дефицитъ 1.577.000.000 л., презъ 1924 г. — 576 милиона лева, презъ 1925 г. — 1.642.000.000 л., презъ 1927 г. пакъ имаме плюсъ 498 милиона лева, а презъ 1928 г. — минусъ 808 милиона лева.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Презъ 1929 г. по всички признаци и сведения досега, личи, че дефицитътъ на търговския ни балансъ ще бѣде много по-голямъ. Това не може да не спре вниманието на народното представителство и на отговорното правителство. Вглеждайки се въ този въпросъ, ние не можемъ да не искаме да се ограничи вносътъ на нѣкои артикули, които се произвеждатъ въ нашата земя. Азъ имамъ случай да говоря тукъ съ нѣкои хора, които се занимаватъ съ индустрия, и които ми посочиха една смѣтка. Напр., фабриката „Принцъ Кирилъ“ въ Габрово произвежда оксфортъ, който, донесенъ отъ чужбина, коштува на нашия пазаръ 28—30 л. метърътъ, а тя го произвежда и доставя на българския пазаръ по 20—21 л.; освенъ това, произвежда общарски докъ, който, донесенъ отъ чужбина, коштува 48 л. метърътъ, а тя го доставява на пазара по 38 л. метъръ и т. н. — имамъ редица данни за производството на тая фабрика. Казвамъ, търбва да имаме една политика, която да цели намаляването, премахването на този дефицитенъ търговски балансъ, като подкрепи онова мѣстно производство, което го имаме днесъ, и ограничи онова, което иде отъ вънъ, отъ чужбина.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Това е много добре, но търбва да корегирате устава на партията си въ това отношение.

Г. Марков (з. в): Вие виждате, че нашиятъ пазаръ се наводни съ голѣми количества грамофони, автомобили, велосипеди. При днешното тежко стопанско положение на страната, поне въ това отношение можеше да се направи известно ограничение.

Г. г. народни представители! На всѣки случай картината на положението на страната не може да бѣде онака, която иска да ни представи г. министър-председателътъ; тя не може да бѣде въ тия розови краски, въ които неговиѣтъ оптимизъмъ винаги тукъ, при всѣки единъ случай, иска да ни я представи.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Да ви ободря за живота.

Г. Марковъ (з. в): Минавайки тоя въпросъ, азъ ще ви спра вниманието на други по-голямѣ, съ които е свързана тѣсно и съдбата на България. Единъ отъ тѣзи голѣми въпроси е репарационниятъ въпросъ. Нѣма защо тукъ да ви описвамъ нито размѣритъ, нито причинитъ на репарационнитъ задължения — тѣ сѣ известни на цѣлия български народъ. Единъ фактъ, обаче, търбва да подчертая: че вследствие на тия репарационни задължения ние не можемъ да свържемъ двата краища на нашия бюджетъ; ние не можемъ да отдѣлимъ никакви срѣдства отъ нашия държавенъ бюджетъ не само за да покримъ належащитъ нужди, ами даже не можемъ да предприемемъ никакви строителства въ нашата държава. Репарационниятъ въпросъ за насъ е свързанъ съ голѣми тежести. Вие виждате, че българскиятъ народъ не тѣй лесно може да се вдигне на протести изъ улицитъ. Обаче вчера вие бѣхте свидетели, какъ само тукъ, въ София, за единъ мигъ, по единъ позивъ за протестъ срещу репарациитъ, хиляденъ народъ се струпа на едно мѣсто. Защо? Загуй, защото всѣки единъ български гражданинъ чувства въ себе си каква тежестъ носи репарационниятъ въпросъ на българската държава и на българския народъ. Съ този въпросъ много пъти отъ разни страни се е и спекулирало. Напоследъкъ азъ забелязвамъ единъ фактъ: много пъти и правителството, и отговорни лица отъ него искатъ да кажатъ, че репарационниятъ въпросъ е голѣмъ, тежъкъ въпросъ и че най-тежкото е, че ние сме ангажирани съ него отъ 1923 г.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не е ли така?

Г. Марковъ (з. в): Азъ ще заявя, че не е така и ще го докажа. — Най-напредъ ще знаете, че спогодбата отъ 1923 г. е една спогодба, която стана само 4 години следъ приключване на войната и мога да кажа, че тя не е доброволна спогодба; тя е една принудителна спогодба, тѣй както бѣше принудителенъ договорътъ за миръ, който пакъ носи името договоръ за миръ, безъ да имаме участие и ние въ неговото изработване.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Тамъ сте свършено правъ.

Г. Марковъ (з. в): Спогодбата отъ 1923 г. е такава спогодба, каквато е и договорътъ за миръ въ 1919 г.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. Марковъ! Тя бѣше принудителна, и въпрѣки това помнете, че по всички села се бѣше барабанъ, че България е изтргнала голѣма придобивка по репарационния въпросъ. Помните ли това?

Г. Марковъ (з. в): И твърдя, че е вѣрно. Вие ще видите, че това е една голѣма придобивка, следъ като чуете обясненията ми по тия въпроси.

Въ 1921 г., вследствие на договора за миръ, въ нашата държава дойде Междусъюзническата комисия. Българското правителство, позовавайки се на договора за миръ и имайки предъ видъ, че тази Междусъюзническа комисия иде тукъ не за друго, а да прилага договора за миръ въ финансовитъ му постановления, по събирането на репарационнитъ задължения, които сѣ включени въ договора за миръ, на 21 априлъ 1921 г. направи едно изложение за положението на държавата, и поиска да се ползува отъ онѣзи постановления на договора за миръ, които му даватъ право да поиска една ревизия или отсрочка на плащанията — респ. чл. 122. Междусъюзническата комисия на 29 априлъ с. г. съ нота № 15 отговори, че може би ще може да изпроси една годишна отсрочка, обаче не закѣснѣ да прибави, че българското правителство търбва да се събга и да плаща. На 23 августъ 1921 г. съ нота № 80 Междусъюзническата комисия иска да бѣдатъ уредени вноскитъ за 1 юлий 1921 г. и за 1 януарий 1922 г. по 22 и половина милиона златни франка.

На 3 септемврий 1921 г., съ нота № 1464 и съ друга нота отъ 26 октомврий с. г., българското правителство отново описва всестранно влошеното положение на държавата и невъзможността ѝ да плаща. Междусъюзническата комисия на 31 декемврий с. г. съобщава, че проучва въпроса за мораториума, но също така предупреждава, че българското правителство търбва да се готви да плаща.

На 10 януарий 1922 г. българското правителство дава нови данни за страшното положение, въ което се намира страната и фиксира искане за 3-годишна отсрочка на задълженията. Междусъюзническата комисия на 1 мартъ 1922 г. поканва правителството да впише въ бюджета си 10.000.000 златни франка за репарациитъ, което ще бѣде едно доказателство, че ние имаме желание да плащаме, и

по-нататък тази комисия ще има възможност да поиска отсрочка за българското правителство. Междусъюзническата комисия като вижда, че българското правителство не вписва тази сума във исканията от нея разпът от 10.000.000 златни франка в бюджета, с нота № 115 от 28 март 1922 г. представя една обширна конвенция, съдържанието на която е да се предадат всички държавни приходи на разположение на Междусъюзническата комисия, за да се гарантира чрез тях изплащането дълга на България. Вярвам, че ония, които са се занимавали с тези въпроси, ги познават много добре, за да не се впускам да описвам въ подробности каква беше тази конвенция. Въ всеки случай, тя беше страшна. Ако би имало правителство, което да приемеше тази конвенция, трябваше непременно България да заяви, че се намира въ пълна капитулация въ всички области на държавния живот и даже да заяви, че не съществува като държава, защото чрез тази конвенция се вземаха всичките приходи на държавата за гаранция по изплащането на репарационния дълг. По такъв начин се вързваха ръцете на правителството да няма възможност да прави абсолютно никакви разходи за нуждите на държавата.

Размънят се редица още други ноти, но особено интересна е нотата на Междусъюзническата комисия от 12 юний 1922 г., въ която се казва: „Предпочита да не отговаря на една нота, която счита за общ отказ“. И след това нотата № 216 от 21 юний 1922 г., с която Междусъюзническата комисия тълкува българския отговор за пълнен отказ и съобщава, че изпълнението на договора за мир следва автоматически и че ние сме били длъжни да изплатим незабавно 112.500.000 златни франка, които се равняват на 3.970.000.000 л. — толкова, колкото беше цялостният наш бюджет за 1921/1922 г., която цифра преди малко ви прочетох. Така че с нотата си от 21 юний 1922 г. Междусъюзническата комисия искаше да тури ръка на всички приходи, които имаше българската държава.

Скажяха се най-после преговорите, и Междусъюзническата комисия заяви на 3 август, че предава цялия въпрос въ ръцете на великите сили — на своите правителства. И едвам на 16 март 1923 г., чрез посредничеството на тия велики сили, българското правителство, за да не дойде до едно по-страшно положение, за да не се вземат всичките приходи за гаранция по изплащането на репарациите, трябваше да подпише спогодбата, която е известна на всички ви и за която се говори, че била именно една от причините, за да не можем да имаме възможност по-нататък да се борим.

Аз дължа да заявя, че спогодбата от 16 март 1923 г. не свързва ръцете на никое правителство да продължава да се бори по-нататък въ рамките на договора за мир. Спогодбата от 16 март 1923 г. не спира дейността на правителството, защото не отменя чл. 122 от договора за мир, който ни дава право, когато се намираме въ едно отегчено положение, да искаме едно намаление и даже едно отсрочване или опрощаване на част от дължимите суми по репарациите. И когато ние обвиняваме тук сегашното правителство на България, ние го обвиняваме именно за това, че то въ продължение на 7 години не можа да намтри време да прояви една борба за защита правата и интересите на държавата. Ние имаме това право да се борим и да искаме едно намаление и даже евентуално премахване на репарациите. Ами ние трябва да си спомним, че договорът за мир има и редица още други постановления, каквото е, напр., постановлението, според което на България е осигурен икономически излаз на Егея и постановлението за правата на малцинствата. Ами че лошото третиране на малцинствата въ другите държави не е ли причина за едно отегчаване положението на България? Ами защо сключихме бжжанския заем, и българският народ се натовари въ продължение на десетки години да плаща милиарди лева за удовлетворение нуждите на бжжанците? Кой са причините, за да имаме бжжанци? Не е ли неизпълнението договора за мир? И, второ, липсата на един икономически излаз на Егея не е ли причина, за да имаме едно стегнато стопанско положение на страната и да имаме едно ограничение, тъй да се каже, въ свободата на действие въ външната търговия? Аз съмтам, че българската държава, па и всяка държава, която е подписала договора за мир, еднакво трябва да държи за изпълнението както на тези клаузи, които я товарят с известни материални задължения, тъй също и на онзи, които й дават възможност да се съвземе.

Досега съмтам, че правителството слабо е действувало въ това направление, недостатъчно е действувало. И ако днес се намираме пред едно мъчно разрешение на репарационния въпрос, ако днес се намираме пред един ултиматум, които се дават и на българското правител-

ство, ние, като заявяваме, че въ областта на издействуването на по-благоприятно разрешение няма да отидем въ разръз съ правителството, а то ще намтри и нашата подкрепа, също така му заявяваме, че за да имаме днес тия ултиматуми, виновна е пасивната политика на правителството, която ни доведе дотам. Ние ще подкрепим всяко българско правителство, когато е въпрос да се извоюват правата на българската държава, но няма да си затворим очите да не кажем на правителството, че то пропуска много моменти. То имаше много основания — па и днес има същите основания — да държи за все-странното изпълнение на договора за мир, особено чл. 122, па даже да държи и за изпълнението на чл. 19 от устава на Обществото на народите. Та не е ли настъпило най-сегне онова положение след войната, когато трябва да се приложи чл. 19 от устава на Обществото на народите? Какво гласи той?

В чл. 19 от устава на Обществото на народите е казано: (Чете) „Събрането на Обществото на народите може от време-навреме да поканва членовете на Обществото на народите да пристъпят към изучаване на договорите за мир, станали неприложими, както и на международните положения, чието поддържане би могло да постави въ опасност световния мир“.

Нима репарационният въпрос не е дошъл до положението да застрашава бъдещия мир? Че какво означава прилагането на клаузите за репарациите по договора за мир за българския народ? Ами нали видяхте от това, което ви четох въ началото, че ние се намираме на най-високата скала на мизерията въ пълна Европа! И на туй отгоре ние трябва да плащаме онзи репарации, които се искат от нас по договора за мир. Не е ли ясно за всякого, че България не може да понесе тези репарации?

Следователно, аз съмтам, че правителството беше длъжно — не сега, а още много отдавна — да отнесе въпроса пред Обществото на народите — че клаузите за репарациите са станали вече неприложими. Защо сключи правителството двата заема? Нали за да може да свърже двата края; нали за да подобри положението, въ което се намира държавата; нали за да може народът да излѣзе от кризата, въ която живѣе? Ами че Обществото на народите, като ни разреши тия два заема, нали показа, че признава нашето тежко финансово положение? Ето защо, по наша преценка, по въпроса за репарациите правителството действувало недостатъчно смѣло, недостатъчно енергично; то изпусна много моменти, каквито беше, напр., този след землетресението, при все че тогава се направиха постъпки. Правителството изпусна и редица други моменти, въ които можеше и трябваше да постави въпроса открито и ясно. Ние се основаваме на договора за мир, когато искаме премахването на репарациите. Има и друг един факт, който се изнесе от г. Янулов.

Н. Пждаревъ (д. ст): Вие знаете, че и правителството и делегацията искаха това.

Г. Марковъ (з. в): Тук го иска, но там, гдето трябва, не го иска.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Карай, блѣскай!

Г. Марковъ (з. в): Г. Януловъ преди няколко дена ви каза, че ние сме изплатили не по договора за мир, а поради това, че сме победени, известни суми въ различни размѣри. Напр., той цитира, че сме изплатили 667.638.184 златни франка, плюс материалите въ български земи, които бидоха присъединени къмъ териториите на нашите съседи, чиято стойност той оценява на 619.756.569 златни франка. Или всичко, не по реда си, а заради туй, че сме били победени, ние сме платили една сума от 1.287.414.753 златни франка, които по нашата спогодба не се отричат, а се казва, че щѣли да бъдатъ прихванати въ трансъ Б. Че кой договоръ за миръ дава право на победителѣ да искатъ въ аванс онова, което иматъ да взематъ въ продължение на 38 години? Тоя фактъ е достатъчно основание, между многото други, които споменахъ, за да искаме едно дълго отсрочване на репарационните задължения.

Като обвиняваме правителството, че не е действувало достатъчно енергично въ туй направление, ние препоръчваме да се действува по-енергично отъ тези, които водятъ държавата, които и да са тѣ. Въ туй отношение ние не можемъ да не разчитаме на демокрацията въ свѣта. Защото онѣзи, които са носители на демократични идеи, не могатъ да смѣтатъ, че политиката на тѣхните вождѣвени предшественици може да донесе нѣкакви добри резултати. Демократическите сили въ Европа, които днесъ иматъ съдбата на народите въ ръцѣте си, не могатъ да излѣзатъ съ менталитета и съ психологията на онѣзи, които

водиха войната. И една борба срещу репарациите, основана на всички права, които договорът за мир ни дава, ще спечели подкрепата на демократична Европа за издествуване поне на едно отсрочване.

Отсрочка за изплащане репарациите можем да искаме и трябва да искаме; не може да се намъри възражение срещу това наше искане. Като имаме всичките тези работи пред вид, ние сме, че правителството ще трябва да поиска едно отсрочване на репарационния дълг. Ако то приеме каквито и да било задължения в тоя момент, когато ние умираме от глад, когато ние сме изплашили повече, отколкото се е искало, когато и договорът за мир ни дава право да се борим; ако то приеме да се обърнат тия задължения в търговски, правителството нма да изпълни своя дълг и ще срещне основателно от всички страни обвинения, нему с право ще се отправи въпросът: кой ще понася тези задължения, с които ще ни обвържат?

Заклучавам. Българският земеделски народен съюз, водейки една политика на мир, смята, че българската държава има всичкото основание да иска една дълга отсрочка за репарациите на България. Основанията ни са тези, че умираме от глад; основанията ни са тези, че ние сме дали всички доказателства за желанието ни да лажим мира и договора за мир и че сме платили повече, отколкото трябва. Следователно, не би си изпълнило дълга което и да е правителство, ако в този момент на тежко положение на страната не намъри кураж да поиска най-малко отсрочка на репарациите, за да можем да дочакаме по-добри дни, когато българският народ ще може да се подобри материално, да се издигне и да бъде в положение да заплати тези свои задължения.

(Председателското място се заема от подпредседателя А. Христовъ)

Х. Силяновъ (д. сг): Вие сериозно ли мислите, г. Марковъ, че всичко това с цифри и с данни не е направено, че не е посочена на великите сили нашата мизерия, та първа вие ще подсъдите правителството да го направи?

Отъ земеделците: Не е тамъ въпросът. Вие не познавате репарационния въпрос.

С. Димитровъ (д. сг): Вие го познавате!
(Пререкания между земеделци и сговористи)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни).

Министър-председател А. Ляпчевъ: Моля ви се, г-да! Нма за какво да спорите — всички сте съгласни по съществото на въпроса.

Г. Марковъ (з. в): Азъ ще спра на другъ единъ голъм факт, който не можем да отинем, когато правимъ преценка на положението на страната.

Н. Стамболиевъ (з. в): Ние трябва да вземемъ примъръ отъ другите държави. Въ Франция поради отлагане реда на интерпелациите Брианъ си отиде.

П. Гаговъ (д. сг): Мълчи, бе!

Т. Христовъ (д. сг): Брианъ не си е отишълъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): Ако беше живъ Стамболийски, не само щеше да намали репарациите, но щеше да ги премахне съвсемъ.

Д. Апостоловъ (д. сг): Стамболийски беше живъ и подписа спогодбата. Тогава трябваше да приказвате, а не сега. (Пререкания между земеделци и сговористи)

Н. Стамболиевъ (з. в): Стамболийски направи много нщо — това е истината.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни).

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Ние се намираме 10 години следъ сключването на мира, и при все това можемъ съ присърбие да констатираме, че българската държава вътрешно не е добре. Това е единъ печаленъ факт, една печална констатация. Ние вътрешно още не сме добре. И тогава, когато ние ще искаме каквито и да е международни придобивки, когато ние ще се боримъ за каквито и да било международни права, които основателно ще искаме да реализираме, ако ние вътрешно нмаме пъленъ миръ въ страната, ние не можемъ съ успѣхъ да се боримъ. И затова, г. г. народни представители, правейки

тая констатация за вътрешното положение, което по нашата преценка, не е нормално, тъй като ние не се намираме въ онѣзи редси, които са начертани отъ конституцията, въ онѣзи рамки, които парламентаризмътъ определя на българския народъ, ние считаме, че не можемъ да постигнемъ каквито и да било успѣхи вънъ.

Напр., какъ да оправдаемъ съществуването на разбойничеството? Въ времената скоро следъ войната можехме да отдадемъ разбойничеството на последствията отъ войните, на настроението отъ войните, но когато се намираме 10 години следъ войната, не можемъ да го оправдаваме съ последствията отъ войните. Прочее, още се намираме въ едно положение, което за насъ не е радостно и отъ което трябва да търсимъ изходъ. Какъ може въ една правова държава, какъ може при единъ нормаленъ животъ да съществува разбойничество?

Т. Христовъ (д. сг): Вие сте ятаците на разбойниците.

Х. Баевъ (з. в): Вие сте ятаците. Ето къде са ятаците (Сочи една телеграма)

Т. Христовъ (д. сг): То е доказано, че вие сте ятаците.

Х. Баевъ (з. в): Днесъ получихъ телеграма: „Гаритъ и влаковете са блокирани отъ явна и тайна полиция. Безъ завърена карта отъ околния управление билетъ гаритъ не даватъ на пътниците“. Г-да, това се прави само поради конгреса на Земеделския съюзъ. Когато вашата полиция не можа да улови разбойниците, тя трябва да лови мирните делегати на Земеделския съюзъ. Уловете Дочо Узуновъ.

П. Гаговъ (д. сг): Иди го улови ти, защото той е отъ вашите.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Азъ ще имамъ възможностъ да ви посоча, че действително има стража, но не по гаритъ, за да спира пътниците. Ако има подобно нщо, отъ каквото се оплакватъ тия, които са подали тази телеграма, бъдете сигурни, че то ще се оправи веднага. Нмамъ интересъ да спирамъ делегатите на вашия конгресъ, защото азъ съмъ ви разрешилъ тукъ конгреса. Има стража по мостовете, защото, г. Баевъ, тамъ трябва да хванемъ ятаците. Колкото до това, отъ което се оплакватъ съ телеграмата, ще ми посочите отъ кое място е и веднага ще се уреди.

Г. Марковъ (з. в): Недейте мисли, че азъ повдигамъ този въпросъ съ целъ да дразня. Напротивъ, ще прави честь на Парламента, ако разгледа единъ въпросъ отъ вътрешния животъ на страната съвършено обективно и спокойно. Ако нкой би ималъ да възрази нщо по туй, което се казва тукъ, той има право да се запише и говори. Защо най-после съ кави ще разглеждаме този въпросъ. Чакайте да чуете най-сетне какво ще кажемъ ние по този въпросъ. На всички съмъ казалъ и на моите другари също: разбойничеството е единъ голъмъ въпросъ, дайте да го разгледаме обективно и да го разрешимъ както трябва. Разбойничеството е единъ много лошъ признакъ за вътрешното състояние на държавата, то излага България международно и спъва стопанския животъ на страната. Кои страдатъ най-много отъ разбойничеството? Страдатъ тези, които са край горите, далечъ отъ градовете — селата. Когато се взематъ мърки срещу разбойничеството, страда най-много селското население. Вследствие издевателствата на бандата на Дочо Узуновъ азъ още въ първото заседание на Народното събрание поискахъ да се назначи една парламентарна анкетна комисия, въ която да има представители отъ всички парламентарни групи, която да обмисли мърките, които трябва да се взематъ за премахването на разбойничеството. Населението като види, че се създаде такава комисия, въ която има представители на всички парламентарни групи, ще да даде на правителството съдействието си за изкореняването на разбойничеството.

Въ всѣки случай, г. г. народни представители, разбойничеството се крепи отъ много обстоятелства, но ние трябва да отстранимъ поне онѣзи, чието отстранение зависи отъ насъ. Въ мърките, които правителството взема срещу разбойничеството — защото то съществува отъ доста години насамъ — има пресилване, има преувеличение. Има пострадали невинни граждани, има и много села, които също така са пострадали, безъ да са виновни. Заради туй ние спираме вниманието на онѣзи, които носятъ отговорностъ за вътрешния редъ на страната, че разбойничеството не е безъ причини и че то не би могло да съществува, ако

самият народъ се притече въ подкрепа на мърките на правителството.

Азъ искамъ да съобща предъ васъ нѣкои случаи, които самъ зная. Отъ моето село — с. Ковачевецъ, Поповска околия — двама души избѣгаха въ гората презъ 1925 г. Единиятъ се казва Колю Караганчевъ, а другиятъ е бившиятъ кметъ — Пеню Хаджи-Цвѣтковъ. Тѣзи хора непрекъснато ги викаха въ участъка. Каквото стане и не стане, ще ги викатъ отъ Ковачевецъ да отидатъ въ Попово. Дойде имъ до гуша. Най-после се махнаха отъ село. Единиятъ отиде въ Русе, другиятъ не знамъ къде отиде. Дойде амнистията, амнистираха се дѣлата, по които бѣха подсъдени тѣзи двама души, и тѣ се върнаха. Единиятъ отъ тѣхъ е беденъ човѣкъ, но е храбъръ, има 16 ордена за храброст, фелд-фебелъ е отъ армията. Той нѣма къща, има само два вола и 2 декара ниви. Той човѣкъ го взеха, когато правѣше кирпичи. Въоръжена стража го вдигна отъ калището на кирпичитъ, както е билъ босъ и изпотенъ, и го закарва въ Попово пеша. Тамъ сѣ го затворили въ една маза, държали сѣ го въ тая маза известно време, били сѣ го, и следъ като сѣ го пуснали, той избѣгалъ въ гората. И понеже, споредъ закона за защита на държавата, всѣки, който не се завърне въ опредѣленъ срокъ, се счита за разбойникъ, обявили го, че е разбойникъ. Какво става въ последствие? Образуваха се противъ него нѣколко дѣла. Азъ бѣхъ взелъ присѣдитъ — защото искахъ отъ г. министра на правосъдието да го включи въ помилванията — и въ тѣзи присѣди се казва, че е билъ издѣзълъ въоръженъ, че го търсили войска, стража, население и не сѣ го уловили въ продължение на два месеца, но понеже никому нищо не е направилъ, понеже не е направилъ каквото и да е злодеяние, нито на населението, нито на полицията, наказанието му се намалява отъ първа категория — смъртъ — на втора категория — доживотенъ затворъ. Това изрично е казано въ самитъ присѣди. Питамъ сега азъ: какъ може да се счита за разбойникъ този човѣкъ — който сега се намира въ Русия — който по убеждение е земеделецъ, който, поради патриотизма си, има на гърдитъ си 16 кръста за храбростъ, защото е защищавалъ достойно отечеството си?

В. Даскаловъ (д. сг): Макаръ и да има 16 кръста за храбростъ, това още нищо не показва. Презъ 1925 г. най-големиятъ разбойникъ отъ с. Халово, което е днесъ въ Югославия, бѣше нападналъ с. Шишеници, и тамъ го убиха. Той имаше нѣколко кръста за храбростъ, но пакъ е разбойникъ.

Г. Марковъ (з. в): Когато стана убийството на сѣдния отъ бандата на Дочо Узуновъ, получавамъ отъ Лсвечъ едно писмо, което има следния текстъ: (Чете) „Съ възмущение прочетохъ въ правителственитъ и други вестници, какво се разбойникътъ Дочо Узуновъ билъ земеделецъ, а сега нелегаленъ такъвъ. Това е голѣма лъжа, защото Дочо Узуновъ до 9 юний, а и следъ това се числѣше въ редоветъ на Народната партия“. (Смѣхъ)

Т. Христовъ (д. сг): После е билъ въ вашитъ редове. Сега не действува отъ името на Народната партия, а отъ ваше име.

Г. Марковъ (з. в): Става споръ за убийтия сѣдия Йонко Гунчевъ. Правителствената преса се напредваря да опровергава факта, че той не билъ членъ на Земеделския съюзъ, и да съобщава, споредъ сведения отъ нѣкои негови роднини, че той нѣмалъ нищо общо съ Земеделския съюзъ.

Г. г. народни представители! Презъ 1925 г., когато е билъ свободенъ — не е билъ сѣдия — Йонко Гунчевъ е присѣдствувалъ на земеделско околийско събрание въ Севлиево и е деклариралъ, че отъ него день нататъкъ става членъ на Земеделския съюзъ, и затова е билъ записанъ като членъ на Земеделския съюзъ отъ 1925 г. Второ, следъ като биде убитъ и за убийството му се научи цѣлата околия, на неговото погребение присѣдстваха всичкиятъ председатели на дружбитъ съ женитъ си и никой отъ ораторитъ на правителството, даже и министърътъ, не е посмѣлъ да опровергае този фактъ, че Йонко Гунчевъ е билъ членъ на Земеделския съюзъ, или да кажатъ, че Дочо Узуновъ е такъвъ. Искахъ да ви кажа тѣзи факти, защото често пѣти правителствената преса се стреми да изкара работитъ така, че непременно Земеделския съюзъ да е виновенъ.

Т. Христовъ (д. сг): Дочо Узуновъ самъ заявява, че действува отъ ваше име.

Г. Марковъ (з. в): Четохъ въ в. „Зора“ — и вие сигурно сте го чели — едно саморъчно писмо на Оббовъ. Отъ него вие виждате, че и хора бивши министри, които днесъ сѣ емигранти задъ граница, заявяватъ, че нѣматъ нищо общо съ тази бандитска дейностъ, че я осъждаатъ. Саморъчно подписватъ това. Следователно, упрѣцитъ, които искате въ такъвъ широкъ мащабъ да хвърлите върху Земеделския съюзъ, сѣ само една провокация, и азъ ви моля да не играете съ огъня по такива голѣми въпроси.

Разглеждаме вътрешното положение на страната. Азъ ви казахъ, че то не е нормално. И за да не ви отегчавамъ много, ще ви посоча само известни признаци, които ще покажатъ въ какво положение се намираме. Нормалниятъ политически животъ на една държава се чени по свободата на изборитъ. Имаме ли свобода на изборитъ, имаме ли свободно проявена воля на народа, ние неминуемо имаме нормаленъ политически животъ. Имаме ли, обаче, такива свободни избори?

Т. Христовъ (д. сг): Много по-свободни, отколкото при васъ.

Г. Марковъ (з. в): Азъ ще ви прочета сведения за нѣколко само села въ Хасковска околия, където на 3 т. м. се произведоха избори. Ето какво е станало. Околийския началникъ е заплашвалъ преди изборитъ, че ще се справи съ дружбашитъ. Дошелъ въ околията отъ преди 6 месеца, предприемалъ е разтуряне на всички земеделски общински съвети, както, напр., въ селата Стамболово, Желти-бръгъ, Кириловецъ и т. н. Преди изборитъ на 3 т. м. е упразднявалъ следната система на изборно насилие: навсѣкжде е наредилъ да не се позволи да има завърена земеделска листа, заплашвалъ е изборнитъ бюра да си подадатъ оставките, за да назначава угодни на него. Мога да ви посоча случаи за това. Главниятъ учителъ въ с. Голѣмъ-изворъ, Демиръ Дѣлчевъ, председател на изборното бюро тамъ, лично е билъ виканъ отъ околийския началникъ, който го е заплашвалъ, че ще отговаря не само съ длъжността си, но и съ живота си, ако не си даде оставката като председател на изборното бюро. Сѣщо така е билъ заплашенъ Енчо Тянковъ; и той е билъ заплашенъ, че не гарантира за живота му, ако не се откаже да участвува въ изборното бюро. Защо? За да се назначатъ изборни бюра, каквито сѣ желани отъ околийския началникъ. Три дни преди изборитъ явни и тайни полици сѣ били пратени въ селата, където е щѣло да има избори, и тѣзи полици сѣ викали всички кандидати и сѣ ги били. Въ нѣкои села, както, напр., въ Стамболово, не е билъ допустнатъ външенъ човѣкъ да стѣпи въ селото. Въ деня на избора изборнитъ помѣщения сѣ били обкръжени на сто метра разстояние отъ въоръжена стража съ натъкнати ножове, за да не се допустне никой да донесе заявление за завѣряване на опозиционни листи. Имало е понататъкъ наблюдаване въ самитъ тъмни стайчки отъ детективи, които сѣ заплашвали всѣкого, който не гласува съ правителствена бюлетина. Има случаи на побоища на лица, които сѣ гласували съ земеделска бюлетина. Така, напр., Колю Николовъ отъ с. Хасабасть не само че е битъ, когато е излѣзълъ отъ изборното мѣсто, но и публично на плъщада е битъ предъ всички избиратели. Вънъ отъ това, въ 10 ч. вечерта стражарьтъ отива да го вземе отъ къщи пакъ да го арестува и едва се е спасилъ, като е избѣгалъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Провѣрихте ли тѣзи факти?

Т. Христовъ (д. сг): Той разправя какво е било презъ дружбашкия режимъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Разправя приказки отъ хиляда и една нощъ. Азъ не съмъ получилъ нито едно оплакване за побоища по изборитъ.

Г. Марковъ (з. в): Това не е още доказателство, че не е имало оплаквания. Защото кой ще позволи това?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А-а-а! Не било доказателство! Извинявай!

Г. Марковъ (з. в): Ето ви и други имена на бити по изборитъ (Чете) „Дѣлчо Яневъ, Грози Желевъ, Енчо Атанасовъ, битъ два пѣти, Колю Димитровъ, Димо Продановъ, националлибералъ, Яни Георгиевъ, окръженъ съветникъ — всички отъ с. Кириловецъ; Мачо Желевъ, кандидатъ на земеделската листа, и Янко Митовъ, националлибералъ, и двамата отъ с. Стамболово“, и т. н.

Г. г. народни представители! Ако ви посочвам тия факти, аз искам само да ви подчертая едно — че трябва да престане този начин на действие и да се върне страната към нормален живот. Не направите ли това, вие не вършите дълга на България. Не може да има нормален ред тогава, когато не се желае и не се действува да се установи този нормален ред.

Министър-председател А. Ляпчев: По всички околии в България станаха избори. Вие, г. Марков, цитирате сведения, които си Ви дадени за Хасковска околия, каквито сведения аз нямам и каквито от другаде никъде нямам. Вие казвате, че била ограничена свободата на изборит. Заявявам Ви, че мен не ме интересува какви съветници ще се избераат, а ме интересуват свободните избори и аз съм ги дал, и вие ги имате. Това е истината. (Ржкоплъскания от сговориститъ) Аз зная оплакванията от терора откаже идатъ — тѣ идатъ отъ околията на Митю Ганевъ.

Н. Пъдаревъ (д. сг): Г. Марков! Подхвърлянето на неprovedени факти е провокация

Г. Марковъ (з. в): По време на законодателните избори г. министър-председателъ направил тържествена декларация, че няма да допусне да се даде амнистия за престъпленията на чиновници по изборитъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Вие амнистията взаимно си я дадохте — сами си я дадохте, тъй е.

Отъ земледѣлцитъ: А-а-а! (Възражения)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Х. Баевъ (з. в): Вие защо избѣгахте отъ Камарата, когато се гласува амнистията?

Министър-председател А. Ляпчев: Това е срамът да го говориш. Аз не съм избѣгалъ отъ Камарата, всѣкога съм билъ въ Камарата.

Х. Баевъ (з. в): Не стояхте тукъ, защото не можехте да отговорите.

Министър-председател А. Ляпчев: Аз и тогава говорихъ и заявихъ: не съм внасялъ предложение да се амнистиратъ чиновници. Вие въ парламентарната комисия се спогодихте и искахте тая амнистия, и тя се даде. Това е то истината.

С. Омарчевски (з. в): Никакви спогодби не е имало.

Министър-председател А. Ляпчев: Това е истината, какво реведъ? Вие тамъ, въ комисията, си правихте пазарлъкъ по амнистията. Я остави тая работа! Вие за амнистията нѣмате право да говорите.

Н. Стамболиевъ (з. в): (Казва нѣщо)

Т. Стоилковъ (д. сг): (Къмъ Н. Стамболиевъ) Стига, бѣ! Ти си единъ агентъ-провокаторъ. Ти си защитникъ на едно престѣпление въ миналото.

Н. Стамболиевъ (з. в): Аз не съмъ агентъ-провокаторъ. Г. председателю! Той ме обижда като народенъ представителъ. Искамъ да се обясни.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ти си агентъ-провокаторъ. Защитникъ си на единъ хайдутинъ. Мѣстото ти е въ затвора. (Пререкания между Х. Баевъ и Т. Стоилковъ)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Т. Стоилковъ (д. сг): (Къмъ Х. Баевъ) А ти какво искашъ? Това е провокация!

Х. Баевъ (з. в): Вие да не мислите, че зайци плашите. Той (Сочи Н. Стамболиевъ) е народенъ представителъ, и не можете да го обиждате така. Не Ви е срамъ!

Т. Стоилковъ (д. сг): Тебе не те е срамъ!

С. Омарчевски (з. в): Г. председателю! Защитете честта на единъ народенъ представителъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Не ви чувамъ какво приказвате.

С. Омарчевски (з. в): (Сочи Т. Стоилковъ) Нарича единъ народенъ представителъ агентъ-провокаторъ. Вие трябва да защитите неговата честъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): Аз не съмъ агентъ-провокаторъ. Аз искамъ, г. председателю, удовлетворение.

Т. Стоилковъ (д. сг): Агентъ-провокаторъ си. Аз ще кажа тогава защо си провокаторъ.

С. Омарчевски (з. в): Г. председателю! Така ли Вие ликвидирате съ обидата, нанесена отъ г. Стоилковъ?

Н. Стамболиевъ (з. в): Аз не съмъ провокаторъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ще ти кажа кога си билъ провокаторъ. Мошеникъ съ мошеникъ!

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Г. председателю! Обижда се единъ народенъ представителъ — трябва да го защитите.

Т. Стоилковъ (д. сг): Какво искате Вие? Аз ще му кажа.

Х. Баевъ (з. в): Г. председателю! Нека да се обясни.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ще му кажа защо е агентъ-провокаторъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Ето, той повтаря и потрета тѣзи думи.

С. Омарчевски (з. в): Г. председателю! Да излѣзе г. Стоилковъ да обясни защо г. Стамболиевъ е агентъ-провокаторъ. (Къмъ Т. Стоилковъ) Какво мълчите?

Т. Стоилковъ (д. сг): Аз слагамъ публично въпроса, какво мълча!

С. Омарчевски (з. в): Кажете, защо е агентъ-провокаторъ?

Т. Стоилковъ (д. сг): На васъ нѣма да го кажа, бе, ще го кажа на Народното събрание.

Отъ земледѣлцитъ: Добре, кажете го.

Т. Стоилковъ (д. сг): Миналата сесия тоя господинъ (Сочи Н. Стамболиевъ), когато говорѣше тукъ за деяния на полицията въ Дупнишко, за емигрантския каналъ въ Фролошъ, където загина единъ емигрантъ — съдътъ се произнесе по този въпросъ — тоя господинъ, казвамъ, бѣше информиранъ отъ Димитъръ Грънчаровъ — тоя типъ, когото окръжниятъ съдъ по-миналата недѣля осъди за грабежъ на пощенски чекове, на пощенски записи; той прие за вѣрни неговитъ сведения и оклевети полицията, защото загиналъ тѣхенъ емигрантъ. Съдътъ държа оправдателна за полицията присъда по тоя въпросъ. Тоя господинъ (Сочи Н. Стамболиевъ) въ речта си тукъ миналата сесия, говорейки за канала въ Фролошъ, изнесе и застѣпи сведенията на Димитъръ Грънчаровъ, безъ да ги провери. Той трѣбваше да ги провери и тогава да ги изнесе. И днесъ населението въ оня край знае кой е хванатиятъ членъ отъ бандата на Дочо Узуновъ отъ Фролошъ; ако се не лъжа, името му е известно.

Х. Баевъ (з. в): Има анкета.

С. Омарчевски (з. в): Какво общо има това съ въпроса?

Т. Стоилковъ (д. сг): Тая провокация извърши тоя господинъ (Сочи Н. Стамболиевъ). Затова го таксувамъ агентъ-провокаторъ. Аз съмъ отъ тая околия и познавамъ положението тамъ. И когато го предупредихъ, той дойде съ единъ цинизъмъ ненадминатъ, и тогава го таксувахъ провокаторъ, и сега, когато се заяжда, безъ да има основание, безъ да има причина, аз пакъ го таксувамъ провокаторъ. Това е провокация. (Ржкоплъскания отъ сговориститъ. Възражения отъ земледѣлцитъ)

Х. Баевъ (з. в): Кажете, че не разбирате смисъла на думата „агентъ-провокаторъ“, за да бъдете оправданъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): Много добре разбирамъ.

С. Омарчевски (з. в): Не сте разбрали нищо.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народният представител г. Никола Стамболиевъ за лично обяснение.

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. г. народни представители! Не съм желал да оскърбявам никого въ тази сграда, нито тази страна (Сочи опозицията), своите колеги, нито отъ онази страна (Сочи болшинството), независимо отъ това, че съм политически противник. Азъ винаги съм уважавал колегите си, както казахъ, независимо отъ тяхната партийна принадлежност.

Нъкой отъ сговористите: Не е вѣрно.

Н. Стамболиевъ (з. в): И ако въ този моментъ дойдохъ да подсиля една теза на оратора съ това, азъ не желаехъ да провокирамъ, нито пъкъ желаехъ да бъда агентъ-провокакторъ, така, както много неоснователно, необмислено и дръзко ме оскърби г. Таско Стоилковъ. И ако сега, за честта на Парламента, азъ апелирамъ къмъ председателството за защита на членовете на този Парламентъ, съ това не искамъ ни най-малко да влагамъ нѣкаква партийност или да проявявамъ неприязнь къмъ г. Таско Стоилковъ. Г. Стоилковъ ми е колега, и съмъ го уважавалъ, като съмъ мислил, че и той ще уважава своите колеги. Но сега, когато той ме оскърби така неоснователно, азъ желая и съмъ длъженъ да запазя честта както на себе си, така и на колегите си въ тази сграда.

Твърденията на г. Таско Стоилковъ сѣ съвсемъ неоснователни. И ако миналата година при дебатите по бюджета, когато се говореше за вътрешната политика на правителството, азъ изнесохъ известни порядки и прийоми на властта и ако съмъ изнесълъ нѣкой фактъ по емигрантския каналъ въ Дупнишко — на което се позовава и г. Таско Стоилковъ — азъ съмъ го изнесълъ като единъ фактъ, като единъ аргументъ, който не се опроверга.

Т. Стоилковъ (д. сг): Сядъ го опроверга, затова си провокакторъ. (Глъчка)

Н. Стамболиевъ (з. в): Тогава г. Таско Стоилковъ дойде до менъ предъ трибуната и ми каза: „Азъ зная, че ти си взелъ тия сведения отъ Димитъръ Грънчаровъ“. Азъ съмъ взелъ тия сведения не отъ Грънчаровъ, а отъ тамошното население. Но далечъ не може г. Таско Стоилковъ да ме упреква за това, ксето азъ съмъ говорилъ, защото то бѣше ноторно.

Азъ желая да се назначи една парламентарна анкета, която да установи какви невѣрни работи съмъ изнесълъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): Никаква анкета.

Н. Стамболиевъ (з. в): Азъ ще си тегля консеквенцията: ако анкетата установи противното, ще напусна този Парламентъ. Готовъ ли е г. Таско Стоилковъ на този жестъ? (Къмъ Т. Стоилковъ) Кажете, готовъ ли си?

Т. Стоилковъ (д. сг): Готовъ съмъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): Но азъ отхвърлямъ съ презрение обвиненията и обидите на г. Таско Стоилковъ и ги оставямъ за мѣтка на автора имъ. Това е, което мога да кажа.

Т. Стоилковъ (д. сг): Вие си оставате провакаторъ. Присжда, въ свръзка съ това, което казахте, ще Ви таксува като провакаторъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): За честта и авторитета на българския Парламентъ, азъ моля, г. председателю, да бъде наложено наказание на оня, който оскърбява.

Т. Стоилковъ (д. сг): Наказание не може да ми наложите по никой начинъ, затова защото има присжда. Въ оня случай, който Вие фиксирате, за емигрантския каналъ, Вие сте моралесъ ятакъ на едно престѣпление, а това, по моята граматика, значи, че сте провакаторъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Стоилковъ! Има ли присжда за това?

Т. Стоилковъ (д. сг): Има присжда. Окръжниятъ съдъ оправда лицата, които бѣха обвинявани. (Възражения отъ земледѣлците)

Нъкой отъ земледѣлците: Присждата е безъ значение.

Т. Стоилковъ (д. сг): Лицата, които обвиняваше г. Стамболиевъ, когато говореше миналата година по бюджета на Министерството на вътрешните работи, сѣ стражари отъ Бобошевския участъкъ; тѣ бѣха подведени подъ отговорностъ въ свръзка съ убийството на единъ емигрантъ, и окръжниятъ съдъ ги оправда. И понеже тогава той събра сведенията отъ неговия другаръ Грънчаровъ, . . .

Н. Стамболиевъ (з. в): Не съмъ ги взелъ отъ Грънчаровъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): . . . той нѣма куража да ги даде, защото знаеше какво е положението тамъ. Този господинъ (Сочи Н. Стамболиевъ) заблуди тогава. И понеже и сега продължава да заблуждава, че тамъ се вършатъ издевателства, затова азъ таксувамъ, по силата на оправдателната присжда, казаното отъ него за провокация.

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. председателю! Азъ желая анкета по този въпросъ. Не може така да се оскърбяватъ народни представители.

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Стоилковъ! За да може председателството да упражни правилно своята дисциплинарна властъ, азъ Ви моля въ едно отъ най-близките заседания. . .

Д. Гичевъ (з. в): Какви близки заседания! Тукъ е наменена обидна на единъ народенъ представителъ.

Председателстващъ А. Христовъ: . . . да донесете преписъ отъ оправдателната присжда, и тогава, следъ като г. Стамболиевъ я чуе, азъ ще упражня своето право по силата на правилника. Искамъ приписъ отъ присждата — официаленъ документъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): Добре, ще донеса преписъ отъ присждата.

Нъкой отъ земледѣлците: Нѣма значение присждата.

Т. Стоилковъ (д. сг): Има значение.

Н. Стамболиевъ (з. в): Азъ желая, понеже г. Таско Стоилковъ говори за нѣкаква присжда, за емигрантъ . . .

Т. Стоилковъ (д. сг): Не, въ свръзка съ стражарите, които Вие обвинявахте отъ тази трибуна.

Председателстващъ А. Христовъ: Азъ Ви моля, г. Стамболиевъ, и Вие да донесете преписъ отъ тази присжда, за която говори г. Стоилковъ.

С. Омарчевски (з. в): Какъ ще можемъ да се произнасяме ние върху присждата? Касационенъ съдъ ли сме? (Глъчка)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нѣма все да се занимаваме съ този въпросъ. Г. председателъ си каза думата, и инцидентътъ се свърши.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, г. Марковъ, продължете речта си.

Г. Марковъ (з. в): По наша преценка вътрешното положение на страната, стопанското положение на страната е зле. Отъ онова, което азъ изнесохъ, вие имате случай да чувате въ какво положение се намира тя. Плюсъ това интереситъ на българския народъ сѣ застрашени и отъ международните тежести. При това положение на страната нека никой да не си прави илюзия, че днесъ отговорното правителство може да изведе страната на добъръ край. Само оня, който има помраченъ умъ, може да мисли така. Днесъ повече отъ всѣкога се искатъ усилията на цѣлия народъ. Ние поддържаме, че България е поставена вътрешно и международно въ едно много тежко положение, отъ което ще може да излѣзе само по единъ начинъ: ако се създаде едно правителство, обединяващо силите на цѣлия народъ и способно да се справи както съ международните тежести, така също и съ вътрешните мъжнотии на държавата.

Българскиятъ земледѣлски народенъ съюзъ така преценява положението и намира, че така може да се излѣзе отъ него. И затуй той каза въ своя върховенъ съюзенъ съветъ, ще го каже утре и въ своя конгресъ: не е днешната властъ, която може да се справи съ това тежко положение. Той каза и ще каже: само една нова властъ може да се

справи съ това международно положение. И когато дойде въпросът за новата власт, . . .

Т. Христовъ (д. сг): Коя е тая нова власт?

Г. Марковъ (з. в): . . . не трѣбва никой да си прави илюзии, не трѣбва никой да гледа партизански на него. Повтарямъ мисълта си: новата власт трѣбва да бѣде авторитетна, трѣбва да бѣде народна, трѣбва да бѣде силна.

Н. Стайновъ (д. сг): Дружбашка!

Г. Марковъ (з. в): А силна е оная власт, задъ която стои народътъ. Власт, която нѣма задъ себе си народа, е власт насилническа, но не е силна. България днесъ повече отъ всѣкога има нужда отъ силна власт, отъ власт, задъ която да стои цѣлиятъ народъ. Всѣка друга власт само ще отегчава още повече положението и ще докарва гражданигъ до отчаяване.

Прочее, за да се излѣзе отъ вътрешното и международно положение, въ което днесъ се намира страната, Земледѣлскиятъ съюзъ счита, че днешното правителство трѣбва да отсѣгне мѣстото си. . .

Т. Христовъ (д. сг): На бандата на Дочо Узуновъ!

Г. Марковъ (з. в): . . . на едно правителство, изхождащо отъ цѣлия народъ.

Нѣкой отъ сговористигъ: Отъ Земледѣлския съюзъ!

Г. Марковъ (з. в): Защо да не бѣде и земледѣлскиятъ съюзъ, който въ всички избори има абсолютното болшинство отъ опозицията? Кѣде ви сѣ тогава понятията за парламентаризмъ? Земледѣлскиятъ съюзъ претендира, че ще участвува въ едѣно управление на държавата, задъ което стои народътъ; че той трѣбва да бѣде въ такова управление и той ще даде своята подкрепа и съдействие, защото само съ общото съдействие на всички може да се излѣзе отъ това положение. Недейте живѣ съ тази мисълъ, че вие сте въ положение да се справите съ всичко и че сте се справили. Напротивъ, погледнете действителността право въ очигъ. Разберете, че политическиятъ моментъ иска да се обедини цѣлиятъ народъ и да дойде една друга власт, която да се справи съ вътрешното и международното положение. (Ржкоплѣскане отъ земледѣлцитѣ)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Но Гичевъ не ржкоплѣска!

Д. Гичевъ (з. в): Два пѣти ржкоплѣскахъ. Цѣлиятъ народъ ржкоплѣска.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Пастуховъ — нѣма го. Следва г. Никола Андреевъ.

Н. Андреевъ (р): Нѣма време, часътъ е 7 безъ 10 минути.

Председателствуващъ А. Христовъ: Тогава има думата народниятъ представителъ г. Боянъ Смиловъ.

Г. Чернооковъ (д. сг): Изглежда, че новата власт не е готова съ критикитѣ си.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. Вълчо Даскаловъ

В. Даскаловъ (д. сг): Нѣмамъ бележкитѣ си тукъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ Г. г. народни представители! Г. председателътъ извика много отъ записанитѣ оратори, но тѣхъ ги нѣма тукъ, или сега не искатъ да говорятъ. Тѣ трѣбва да кажатъ искатъ ли да говорятъ или не искатъ. Часътъ приближава 7 и трѣбва да използваме времето.

Д. Гичевъ (з. в): Страхъ ги е да говорятъ по положението.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата по редъ г. Илия Георговъ

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И него го нѣма.

Следъ тая печална констатация, че има толкозъ записани оратори отъ почитаемата опозиция, които, изглежда, не сѣ готови да взематъ думата, азъ съмъ принуденъ, отъ желание да ги изслушамъ — азъ ги слушамъ, съ всичкитѣ власти народни и пр., каквито сѣ — да предложа на Народното събрание да се вдигне заседанието и по възможностъ утре господата да дойдатъ по-рано, за да могатъ да си кажатъ словата.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ направеното отъ г. министъръ-председателя предложение да преустановимъ заседанието, а дебатитѣ по отговора на тронното слово да продължатъ утре, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събраието приема.

Вдигамъ заседанието за утре съ сѣщия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 18 ч. 58 м)

Председателъ **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседатели: { **А. ХРИСТОВЪ**
В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: **СТ. РЯСКОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитъ представители: Славейко Клисурски, Кычо Кънчевъ, Иванъ Казанджиевъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Добри Митевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Иванъ п. Янчевъ, Рангелъ Барбанаковъ и Никола Аретовъ . . .	215	Законопроектъ за разрешаване на Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството — Главна дирекция на трудовата повинностъ — да поеме направата и поправка на пѣтища и други съоръжения за смѣтка на извънбюджетни кредити и за смѣтка на разнитъ фондове и обществени организации. (Трето четене — приемане)	217
отъ народния представител Калоянъ Маноловъ къмъ министра на финанситъ — относно станалитъ напоследѣкъ крупни фалити на първостепенни търговски фирми въ страната. (Развиване и отговоръ)	215	Трѣто слово, проекто-отговоръ. (Първо четене — разискване)	217
		Дневенъ редъ за следващото заседание	229